

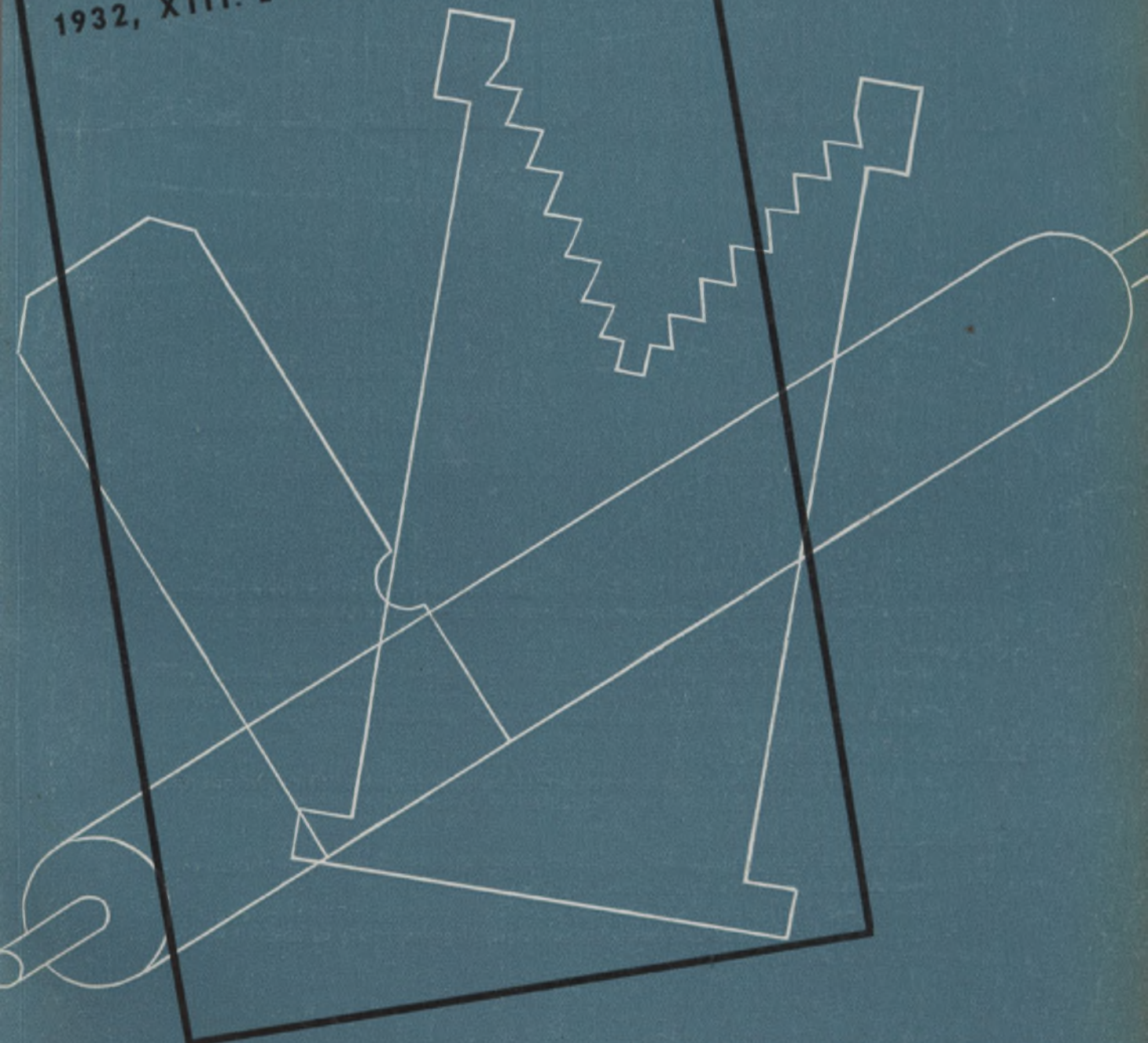
EPA

2004-2014

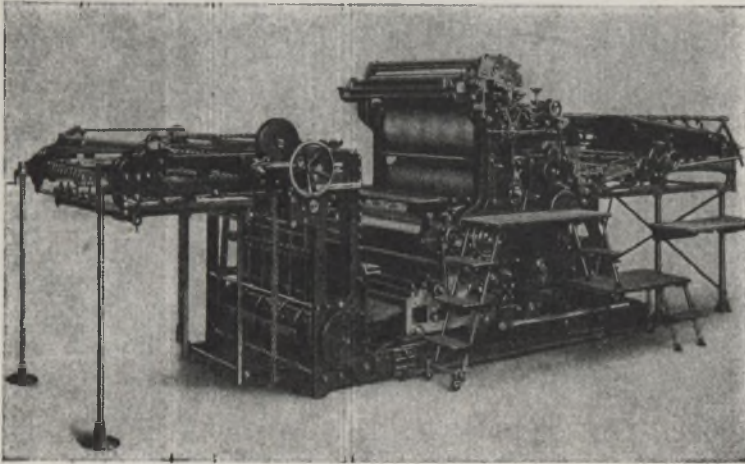
A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

1932, XIII. ÉVFOLYAM 3-4. SZÁM

magyar grafika

Roland

a legjobbnak bizonyult,
legsikeresebb
európai kétszínnyomó
gyorsjárású offsetsajtó.

Előnyei:

Legnagyobb teljesítmény

4500 ív, 9000 példány nyomása óránként, nagy formák mellett, egy szellemesen megszerkesztett pneumatikus ívlassító következtében, mely az íveket 60 százalékos lassúsággal rakja ki.

Kifogástalan nyomásminőség

Hajszálfinom illesztők a leggyorsabb és váltakozó járatás mellett, **legfinomabb raszter** s legteljesebb felületek azoknak a kitűnően bevált különleges újításoknak köszönhetőek, amelyek úgy ennél, mint a Roland egyszínnyomó gyorsjárású offsetsajtónknál alkalmazást nyertek.

Tökéletes hozzáférhetőség

A gépek fontosabb részeinek, nevezetesen a két formahengernek, mindkét festékezőszerkezetnek, az ívkrakónak ellenőrzése és kezelése — mind a síma padlón — egy helyből végezhető.

Legnagyobb tartósság

Hatvan év óta fennálló hírneves gyárunk szigorúan pontos munkával és a legmegfelelőbb anyagok felhasználásával garantálja sajtóink kiválóságát.

Ön talál más gyártású gépet, mely ezen előnyök egyikét vagy másikat szintén mutatja, de olyant nem, amely mindazon előnyök összességét egyesítené magában, mint a mi Roland kétszínnyomó gyorsjárású offsetsajtóink.

Faber & Schleich A. G., Offenbach am Main

Offset- és könyomdai sajtók legnagyobb német speciálgyára

ALBERT FRANKENTHAL

MINT **70** ÉVEL EZELEŐTT,
ugy még ma is a tapasztalt szakember a

FRANKENTHALI GYORSSAJTÓKNAK

nyújtja az elsőbbseget. Mintaszerű konstrukciójuknál, rendkívül stabil építésüknel és kiváló nyomástechnikai tulajdonságuknál fogva legmagasabb ellenértéket garantálnak.

ALBERTA

Megállóhengerű-gyorsajtó, utólérhetetlenül egyszerű frontkirakással, könnyen hozzáférhető festékező szerkezettel. Felépítésében egyszerű és nyugodt vonalvezetéssel, rendkívül modern járatával, az alváz masszív építésével tűnik ki.

Alberta No. I. Papírnagyság 56×76 cm

Alberta No. II. Papírnagyság 71×101 cm

FRONT-RAPID

a klasszikus német kéttúrás gyorsajtó, szabadalmazott, technikailag egyedülálló nyomóhenger- és nyomóalappmeghajtással. Speciális frikciós tengelykapcsolás. Külön felszámítás nélkül süllyeszthető kirakóasztal, háromoldalú ívlökővel. Az összes berendezések a gép normális tartozékait képezik.

Front Rapid No. I.

Papírnagyság 70×100 cm, max. 72×104 cm

Front Rapid No. II.

Papírnagyság 84×120 cm, max. 86×124 cm

SCHNELLPRESSENFABRIK FRANKENTHAL ALBERT & CIE AKT.-GES.

Vezérképviselő:

LÖWYLÁSZLÓ GÉPÉSZMÉRNÖK

BUDAPEST, VI. KERÜLET, LOVAG UCCA 20. SZÁM. TELEFON: AUTOMATA 223-67

RÉVÉSZ ÉS EHRlich

CINKOGRÁFIAI MŰINTÉZET
BUDAPEST, VII. DOB U. 37
TELEFON: 376-44

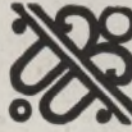
FABETŰK KÉSZÍTÉSE,
TÖMÖNTÉSEK
KÉTSZÍNŰ NYOMTATVÁNYOKHOZ IS
ÖNTVÉNYEK NIKKELEZÉSE
A LEGJOBBAN ÉS LEGOLCSÓBBAN

BRAUN TESTVÉREK
BUDAPEST VI, IZABELLA U. 70
TELEFONSZÁM: AUTOMATA 19-9-74

„... ez a legkiválóbb nyomtatott
műszaki folyóirat...”

írja az egyik tekintélyes intézet vezetősége
a mintaszerűen kiállított

Offset – Tiefdruck – Hochdruck –

**Buch-
und Werbekunst**

havi folyóiratról.

Minden füzet egy önmagában teljes anyagot tárgyal.
1930. végéig megjelent 75 füzet. Mint például:

- 1925–9. füzet: *A papír*
- 1926–2. „ *A naptár*
- 1926–7. „ *A dessau Bauhaus*
- 1928–10. „ *A csomagolás*
- 1929–12. „ *Az állat a reklámban*
- 1930–9. „ *Az örök-nő a reklámban*
- 1930–12. „ *A humor a reklámban*
- 1931–4. „ *A könyvnyomtató reklámja*

Minden füzet sok egy- és többszínű ábrát tartalmaz

Egyes füzetek ára az összeg előzetes beküldése után
Rm. 3.50, évi előfizetés (12 füzet) esetén félévenként
Rm. 18.90, portómentesen. — Ügynököt keresünk
Der Offset-Verlag G. m. b. H. Leipzig C I, Seeburgstr. 57.

Ha az előfizetők száma csökken,

akkor résen kell lennünk. Az előfizetési díj nagysága, vagy
a hirdetési árak okozzák? Az újság frissesége megfelel a
mai kívánalmaknak? Vagy nem tetszenek az olvasóknak az
elhasznált, csúnya betűk, amellyel az újságot nyomtatták?
Ezeket mind segít a szedőgép. A

TYPOGRAPH

jelentékenyen csökkenti a szedés önköltségeit. Lehetővé teszi,
hogy az újság gazdaságossága a jelen viszonyok között is
biztosítható. A gép nagy betűteljesítménye és állandó
üzembiztonsága későbbi szerkesztőségi zárlatot tesz lehetővé.
Ezáltal az újság frissebb lesz, a külső megjelenés is nyer,
mert a Typograph-szedés alkalmazásánál a nyomás mindig
új betűkkel történik. **Minden hírlapnyomda dolgoz-
zék tehát Typograph-szedőgéppel!**

TYPOGRAPH G.M.B.H BERLIN NW 87

KÉPVEISELI: TANZER MIKSA, BUDAPEST VIII, DÉRY U. 8

A Magyar Grafika előfizetési díja Magyarországon :
Nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül
állóknak egész évre 18 pengő, fél évre 9 pengő.
Egyes számok ára nyomdatulajdonosoknak, cégeknek
és szakmán kívül állóknak 3 pengő. **Előfizetési díj**
külföldiek részére : Az európai kontinensen 20 P,
Angliában, valamint a tengerentúli államokban 4 dollár
Jahresbezugspreis : Für die europäischen Staaten
(mit Ausnahme England) 20 Pengő, für das übrige
Ausland 4 Dollar. Einzelbezugspreis: 3 P, resp. —,60
Doll. cent. Die Magyar Grafika erscheint zweimonatlich

MAGYAR GRAFIKA

A NYOMDAIPAR, KÖNYV- ÉS REKLÁMMŰVÉSZET FOLYÓIRATA

UNGARISCHE GRAPHIK

ÉS NYELVMŰVELŐ CÍMŰ MELLÉKLAPOKKAL. SZERKESZTI:
ROSNER KÁROLY. FELELŐS SZERKESZTŐ: WANKO VILMOS
FŐMUNKATÁRSÁK: KNER ALBERT ÉS LÖWY LÁSZLÓ

- Tartalom:** **Fitz József:** Külföldi magyar ősnymdászok (II.)
Grote Henrik (Leipzig): Jobb typo-hirdetéseket! (24 példával)
Dr. Salánki József: Forster-kötések Debrecenben
Tausz Sándor: Határkő a cinkográfia történetében (4 melléklettel)
Rosner Károly: Szántó Tibor (4 oldal tipográfiai melléklettel, 1 ábrával)
Wanko Vilmos: Az egyszínű kereskedelmi nyomtatvány (12 példával)
Conrad Gyula: Patkó Károly (4 képpel)
Conrad Gyula: Vadász Endre (2 képpel)
Wanko Vilmos: Keep smiling!
Két vidéki hírlapról
A szaktanfolyamok 1931—32. évi eredménye
Molnár C. Pál: Plakát
Ifj. Richter Aladár: Plakát
Berény Róbert: Plakát

- Inhalt:** **Josef Fitz:** Ungarische Buchdrucker des XV. Jahrhunderts im Auslande
Heinrich Grote (Leipzig): Bessere typographische Inserate (Mit 24 Abbildungen)
Dr. Josef Salánki: Forster Bucheinbände in Debrecen
Alexander Tausz: Grenzstein in der Geschichte der Zinkographie
(Mit 4 Beilagen)
Karl Rosner: Tibor Szántó (Mit Beilagen)
Wilhelm Wanko: Kommerzielle Drucksorten in einer Farbe (Mit 12 Abbildungen)
Julius Conrad: Karl Patkó (Mit 4 Abbildungen)
Julius Conrad: Andreas Vadász (Mit 2 Abbildungen)
Wilhelm Wanko: Keep smiling!
Über zwei Provinzblätter
Bericht der Fachkurse des Schuljahr 1931—32
Paul C. Molnár: Plakat
Aladár Richter jr: Plakat
Robert Berény: Plakat

Külföldi magyar ősnymdászok (II)

5.

A XV. század legnagyobb nyomdászvárosa Velence. Ott működött Andreas Corvuson, Martinus Burciensis és Szeidion s a névtelen magyar nyomdai alkalmazottakon kívül Petrus de Bartua is.

A Bartua-név nem hangzik magyarosan s ezért a magyar kutatók sokáig nem figyeltek rá. Gróf Vigyázó Sándor, ki 1895 óta hatalmas pénzbeli erejével a külföldi magyar ősnymdászok nyomtatványait gyűjtötte, megszerezte a Breviarium Romanum 1478. évi, addig ismeretlen kiadását s ennek kolofónjában a nyomdász neve Petrus de Bartfa. A Bartfa név pedig sehol másutt nem fordul elő, csak Magyarországon, hol két Bartfa nevű helységnév is volt — az egyik Szepes —, a másik Moson megyében. (A Bartfai-család az utóbbtól kapta a nevét.) A XIV. és XV. századi oklevelekben mindkét helynevet Bartpha, Bardpha, Bartfa és Barthfa alakban írják. De még nincs jelentősége annak, hogy Petrus magát Velencében rendesen „de Bartua”-nak írta, hiszen az ősnymtatványok zárósoraiban a nyomdásznevek igen sokféle változatban fordulnak elő s általános gyakorlat volt a nevet a tartózkodási helyen szokásos kiejtés szerint írni. Helyesírási szabályok nem kötötték meg őket s úgy a magánhangzókat, mint a más-salhangzókat a hallás szerint írták le. Olaszországban a Bartfa névben az f nem hangzott jól, helyette v-t ejtettek, a szedő tehát a kiejtés szerint szedte gazdája nevét, vagyis a v hangot akkor jelölő u betűvel s ezen a gazdája nem ütközött meg.

Petrus de Bartfa társa volt Franciscus Renner és Heilbrunnak. Renner 1471-ben kezdte nyomdászai pályafutását Velencében, hol eleinte csak egyetlen antiquával s ezzel teológiai és szkolasztikus könyveket nyomtatott. Sikert nem ért velük, mert az akkori felfogás szerint az antika csak ókori klasszikusok műveihöz, vagy azok humanista magyarázataihoz s olasznyelvű szövegekhez illett; tudományos könyveket, teológiai, jogi és orvosi munkákat rotundával szoktak nyomtatni, a liturgikus munkákat gótikus textúrával, másnyelvűeket pedig a cikornyás bastardával. Renner is belátta, hogy alkalmazkodnia kell az uralkodó ízléshez s miután ez az alkalmazkodás pénzbe került, tőkeerős társat keresett. 1473-ban Nicolaus de Francofordiával társult. Nicolaus de Francofordiának gazdag felesége volt, egy olasz templomi ablakfestő lányát vette el s Nicolaus a felesége hozománya segítségével fogott a vállalkozásba. Ő maga nem értett még akkor a nyomdászathoz s ezért keresett ő is társat. Rennerrel mindenekelőtt új típusokról gondoskodtak, még pedig egy gótikus kenyértípusról s a hozzávaló címbetűkről. 1477-ig dolgoztak együtt, s ekkor Nicolaus de Francofordia, ki csak anyagilag volt érdekelve a vállalatban, visszavonult, Renner pedig Petrus de Bartuával társult. A nyomda működésében most ismét egészen új irányba tér, az eddigi betűkészlet új váltja fel, az eddigi teológiai tudományos kiadványok pedig háttérbe szorulnak s a nyomda 1477 óta első-sorban nyolcadrétű Breviariumokat nyomtat. Ettől fogva a Breviarium-kiadás a Renner-nyomda specialitása lesz. Az első Breviariumot még Renner és Nicolaus de Francofordia közösen adta ki, ez volt az utolsó közös kiadványuk, de Petrus de Bartfa valószínűleg már fontos szerephez jutott ebben a kiadásban is. Úgy képelem, hogy Petrus a nyomda betűmetszője volt s mint ilyen szerencsés javaslatokat tett Renner új programjához, mire Renner e program kivételére szövetkezett vele. E szövetkezés eredménye az új típus, mely kitűnően illett a Breviariumok stílusához. 1477-ben még közösen használták a régi típust Nicolaus de Francofordia korából, Ausmo Supplementumához s Alexander de Nevo antiszemita könyvéhez, melyet Ren-

ner ismételt is kiadott, de 1478-ban az új típus már öt kiadványukban (Hain 3889, 1448, 10588, Copinger 1288 és Reicling 1152) jelenik meg. Mellette tovább használták a régi címbetűket, míg a Nicolaus-szal használt kenyértípust elhagyták. Az új Breviarium-típusnak igen nagy sikere volt s a későbbi Breviarium-nyomtatóknak mintául szolgált.

Kétévi közös működés után Petrus de Bartfa és Renner elvált egymástól s Renner ismét egyedül nyomtat. Nemcsak Petrus de Bartfa neve tűnik el a kolofónokból, hanem az elválás abban is nyilvánul, hogy Renner ismét új típusra tér át. Kozmográfikus nyomtatványokban visszatér az anti-quához, egyébként új gótikus kenyértípusokkal nyomtat s azokhoz új címbetűket használ.

Petrus de Bartfa, vagy de Bartua nevével nem találkozunk többet.

6.

Velencében más magyar nyomdászok is dolgoztak. Nem tartozott közéjük Simon de Gara, kit a magyar bibliográfia Horvát Istvánnak egy 1817-ben a Tudományos Gyűjteményben megjelent cikke óta egészen a legújabb idő-kig a külföldi magyar ősnymdászok közé számít. Horvát a Gara név magyaros hangzása miatt vette őt a magyar nyomdászok sorába. Nevét Panzer ősnymtatvány-bibliográfiájában találta (a Panzeren át került később a Hain-féle Repertoriumba is). Panzer szerint (s Hain szerint is) 1491-ben Velencében egy latin bibliát nyomtatott volna. De sem Panzer, sem Hain ezt a bibliát sohasem látta, hanem a címét egyszerűen átvette a párizsi Bibliothèque S. Geneviève címjegyzékéből. E párizsi könyvtárban csakugyan van egy 1497. évi latin bibliakiadás, de ez nem Velencében jelent meg, hanem Bazelben s nyomdásza Johannes Amerbach. A példányban azonban van egy kéziratot bejegyzés: „Impressum Venetiis anno 1491 apud Sacium de Garra”. Erre a nyilvánvaló tévedésre vezethető vissza Panzer, Hain, Horváth, Kemény József gróf és az újabb magyar bibliográfusok Garai Simonja.

Vízont élt Velencében egy másik magyar nyomdász, Jacomo Ungaro, kit oklevelek említenek, de kitől egyetlen nyomtatványt sem ismerünk. A Cecchetti által közölt oklevelek „intagliatore di lettere”-nak, vagyis betűmetsző-nek nevezik. 1513-ban a velencei tanácstól privilégiumot kér egy canto figurato nyomtatására s kérvényét többek között azzal indokolja, hogy már negyven esztendeje, tehát 1473 óta működik Velencében mint nyomdász. Németországban Haebler, nálunk Gulyás Pál azonosnak gondolta Jacobo Todeschino gettator de lettere-vel, (aki tehát szintén betűmetsző volt), ki 1498 november 21-én egy pör tanújaként szerepel. A magyar származású nyomdászok közt Petrus Ungarust is alkalmasint németnek mondják az oklevelek, a Todeschinón tehát nem kell fennakadnunk. Aldus Manutius első, 1506. évi végrendeletében Jacobo Todeschinora is hagy egy kisebb összeget; második, 1515. évi végrendelete azonban már nem emlékszik meg róla. Haebler ebből arra következtetett, hogy Jacobus 1506-ban az Aldus-nyomda személyzetéhez tartozott, később azonban kilépett belőle s 1513-ban saját nyomdát igyekezett alapítani.

7.

Basaynus Ungarus társa, Caesar Parmensis, nyugtalan vándornyomdász volt, ki hozzá hasonló vándorló természetű emberekkel szeretett szövetkezni. 1486-ban Velencében együtt dolgozik Bernardinus Celeriussal, ki szintén folyton változtatta a nyomda székhelyét. Caesar 1492-ben Bresciában van s ottani társa Bernardus Misinta. Vele együtt vándorolt Cremonába, hol 1492-ben és 1493-ban nyomtatnak közösen. Caesar 1494-ben és 1495-ben is Cremonában van, de akkor már nem Misinta a társa, mert ez visszatért Bresciába, hol 1494-től 1502-ig találjuk, hanem Basaynus Ungarus. Nevét a bibliográfiák különféle alakban

közlük; hol Basaynus Ungarorum, hol Basaynus Ungarus, hol Bassarino degli Ungari, Reichlingnél pedig Rafaynus Ungaronus. Fumagalli nem magyart, hanem olaszt látott benne s Fumagalli nyomán Gulyás Pál is tagadja a magyarságát. De ha nem lett volna magyar, mi értelme az Ungarus, Ungaronus, Ungarorum jelzőknek? Haebler és a német nyomdászattörténészek magyar származású ősnymdászt látnak benne.

Caesar Parmensissel együtt négy könyvet adott ki, kettőt 1494-ben: Cornalus epigrammáit és Guarinus Veronensis Differentiá-ját, 1495-ben pedig egy napon, április 4-én, két könyvük jelent meg: Petrarca Carmen Bucoliacorum s közös kötetben Theocritos és Heiodos versei. Csupa humanista-nyomtatvány s mind negyedretű.

8.

A külföldi magyar ősnymdászok legszorgalmasabbika s egyúttal a letehetősebb Petrus Ungarus. Neve 1482-ben tűnik fel Lyonban, utoljára pedig ugyanott 1510-ben. Közben ismételten Toulouse-ban találkozunk vele. Egyszer Petrus Ungarus, aztán Pierre de Hongrie, majd Pierre Ongre Allemant, Petrus Vngre, Petrus de Hungaria, stb. — az ősnymdászok névváltozatai általában igen gyakoriak.

Gulyás Pál a XV. és XVI. századi magyar nyomdászat történetét tárgyaló munkájában azt a feltevést kockáztatja meg, hogy Petrus Ungarus azonos Petrus de Bartfával. Mindkettő Petrus, mindkettő magyar, az egyiket 1478-ban Velencében látjuk, a másikat 1482-ben Lyonban. A feltevés mellett szól az, hogy mindkettő egyre kisebb gótikus típusok alkalmazására törekszik; Haebler Petrus Ungarus későbbi típusát már gyémánttípusnak nevezi; a típusalkotás egyre finomabb fejlődését és alkalmazását figyelhetjük meg náluk. De vannak ellenérvek is: míg Petrus de Bartua sohasem nevezte magát Magisternek, Petrus Ungarus ezt ritkán mulasztja el; Renner és Petrus de Bartua kolofónjai dátumában csak évszámot közöl, Petrus Ungarus viszont havi és napi dátumot is; az előbbieket kerülték az illusztrációkat, Petrus Ungarus pedig igen szereti a dúcok alkalmazását.

1482ben Petrus Ungarus társ nélkül adott ki néhány könyvet, Guarinus Ars diptongandi-ját Reuchlin Vocabulariusával s november 21-én Bartholomaeus de Glanvilla De proprietatibus rerum-át. A következő évben Mathias Huss de Botwar-ral együtt nyomtatja a Legenda aurea francia kiadását. 1484 január 20-án megjelenik ugyane mű latin kiadása s ennek nyomdája Magister Petrus Ungarus, ismét társ megnevezése nélkül. Az 1482. évi típusával még két könyv jelent meg, évszám nélkül, az egyik — Augustinus de Ancona: Summa de ecclesiastica potestate — a nyomdászt sem nevezi meg, a másik azonban — ugyane szerző De laudibus virginis Mariae-ja — kolofónjában nem Petrus Ungarust, hanem Sixtus Glockengiessert vallja nyomdászául. Az előbbi egyik példányát korabeli tulajdonosa 1484 június 18-án vásárolta. Haebler ebből arra következtet, hogy Petrus Ungarus első lyoni éveiben, tehát 1482-től még nem volt tulajdonképpen nyomdász, hanem csupán kiadó és könyvkereskedő, mert az egyik típusa Mathias Huss, a másik pedig Sixtus Glockengiesser tulajdonában volt. Ezzel Haebler feltételezi, hogy Glockengiesser az 1482. évi nyomtatványokban túrta, hogy a kolofón ne az ő, a tulajdonképpen nyomdász, hanem Petrus Ungarus nevét viselje s kifejezetten Petrust jelölje meg e könyvek nyomdászáként: „impressus Lugduni per magistrum Petrum Ungarum”. Nem tudom elfogadni ezt a nézetet. A nyomdász nem Glockengiesser, hanem Petrus volt. 1484-ben egy időre abbahagyta a nyomdászatot, mert eltávozott Lyonból. Készletét s a megkezdett nyomtatványt átadta — talán zálogként — Sixtus Glockengiessernek, ki maga nem volt nyomdász, mert a lyoni oklevelek 1485-től az 1499-ben bekövet-

Molnár C. Pál: Plakát. (1929)

kezett haláláig következetesen, mint kocsmárost, de sohasem mint nyomdászt említik s mert az előbb említett könyvön kívül semmilyen más nyomtatványát nem ismerjük. A De laudibus virginis Mariae, nézetem szerint, Petrus nyomdájában Petrus személyzete által fejeztetett be s Glockengiesser neve azért került a kolofónba, mert Petrus távozásakor ráruházta a kiadást, ő vette a papírt, s ő fedezte a költségeket.

Azt sem hiszem, hogy Petrus Mathias Husszal kapcsolatban csak a pénztadó kiadó szerepét játszotta volna. Kétségtelen ugyan, hogy Petrus, mint minden ősnymdász, könyvkereskedéssel is foglalkozott, de van oklevél, mely arról tesz tanúságot, hogy más nyomdász számára típusokat készített, illetőleg javított Azok a típusok, melyekkel az 1490-es években nyomtatott, stilsztikai továbbfejlődései az 1480-as években használt típusainak.

Azt gondolom tehát, Petrus Ungarus már Matthias Huss apja, Magister Martinus Huss de Botwar szolgálatában állott. A Bázelen nyomdászatot tanult Martinus Huss ugyanis Toulouse-ból jött Lyonba, 1478-ban, Petrus Ungarus pedig, Lyont 1484-ben elhagyva, Toulouse-ba ment, vagyis Martinus Huss üzleti összeköttetésének útvonalán jár. Azt is tekintetbe lehet venni, hogy Martinus Huss örököse, Matthias Huss, Petrus távozásakor egy másik botwari származású nyomdással, Johannes Scabeler alias Vatinsne-(Wattinschnee)-vel társul s míg Petrus Ungarus nyolc- kilenc évig mint könyvügynök utazgat, addig Matthias Huss szorgalmasan folytatja a nyomtatást, mikor pedig Petrus Ungarus 1492-ben visszatér Lyonba s ismét a nyomdászatra

Ifj. Richter Aladár: Plakát (1931)

adja magát, Matthias Huss vonul vissza, hogy most ő szentelje magát a könyvkereskedelemnek; a lyoni adókönyvekben 1495-től 1499-ig mint „marchand allemand”, német kereskedő szerepel. Petrus Ungarus és Matthias Huss egymást felváltva, talán tervszerű munkabeosztásban működik ugyanazon a területen. Először közösen vezetnek nyomdát, aztán csak az egyik nyomtat, mialatt a másik értékesíti a nyomtatványokat, végül pedig, mikor fáradtak, szerepet cserélnek.

Petrus Ungarus 1484 után ismételtelen megfordult Toulouse-ban s időnként hosszabb ideig is tartózkodott ott. Egy 1492. évi okirat „mercator librorum Tholosae”-nak, toulousei könyvkereskedőnek nevezi. Toulouse-nak igen fontos szerepe volt a Spanyolország felé irányuló könyvkereskedelemben. Petrus Ungarus Toulouse-ban sűrű üzleti összeköttetésben állt Henricus Mayerrel. Mayer neve először egy 1484. évi toulousei oklevélben fordul elő, 1488 óta pedig számos latin, francia és spanyol könyvet nyomtatott ott. Az oklevelek tanúsága szerint, többnyire pénzügyi zavarok közt élt. Alkalmazottai bérével adós maradt s még azok örökösei is perlik. Nem egyszer ült az adósok börtönében. S nemcsak a munkásaival, hanem a szállítóival is igen kellemetlen fizetéshalasztási tárgyalásokba bonyolódott. Petrus Ungarus 1491-ben és 1492-ben vállalt érdekeltséget Mayer vállalatában s Mayer neki is tartozott. 1492. február 16-án leszán olnak s akkor Mayer 34 toursi fonttal marad adósa, „ad cusam reparationis litterarum eorum officii impressurae” — tehát betűk javításáért. Egy másik alkalommal Petrus Ungarus Mayer és egyik alkalmazottja: Magister Johannes Philippi de Kritznach bérpörében tanuskodik.

S Petrus Ungarusra kell gondolnunk, midőn Mayer 1492 március 31-én Johannes Bazalert azzal vigasztalja, hogy hátralékos bérét, 8 tallért, husvét után Lyonban fogják kifizetni. Petrus Ungarus ép akkor tért vissza Lyonba.

1492-ben Petrus Ungarus a lyoni Ruelle de l’eaulmeban lakik, Jean Colin-nél. Az adóajstrom szerint, a vagyona 120 toursi fontra becsülhető. Sokáig ezuttal sem maradt Lyonban, 1493-ban az adóját nem fizeti, mert — amint a bejegyzés mondja: „recessit in patria sua” — hazatért Magyarországra.

Három évvel később, 1496 nyarán, ismét Lyonban él s most teljes erővel a nyomdászatra adja magát. A minél kisebb alakú formátumok specialitása s a kis formátumokhoz illő, megfelelően apró típusokkal válik ki. Új nyomdászorkorszakának már első hét évében négyféle típusa van s szereti a kiadványait csinos iniciálékkal díszíteni. 1496-ban a Codex Justinianust adja ki negyedréttben, a következő évben pedig Justinianus Institutioneseit nyolcadréttben. Szokatlan formátumok jogi kiadványokban. A kolofon büszke címet ad neki: „honorabilis vir magister Petrus Ungarus totius artis impressorie peritissimus”-nak nevezi. A Justinianus korrektorául a kiváló jogászt, Johannes de Gradibus utriusque iuris licentiatust fogadta meg. 1493-ban még kisebb alakban s még kisebb betűvel a Breviarium Lugdunense-t nyomtatja. „Valóságos gyémánttípus — írja Haebler — s igen figyelemreméltó, hogy ebben az apró kötetkében milyen tisztán vitte keresztül a kétszínű nyomást, feketében és pirosban, holott itt félmilliméternyi eltérés is bajt okozott volna”. A Breviariumot néhány kecses fa- és rézmetszet díszíti.

Ugyességének és hírnevének köszönhető, hogy Lyon legjobban fizető rendelője, az egyházmegye, őt bízta meg a Missale Lugdunense nyomtatásával. E miscskönyv 1500 április 16-án jelent meg, két missaletípusban s egy kánon-típusban, számos fametszettel s díszes iniciálékkal, melyek egyébként nem a saját alkotásai, mert Numeister és Topié nyomdájából szerezte azokat, kik előzőleg szintén egy Missale: a Missale Ucteniense nyomtatásakor használták. Mindenesetre nagy dolog, hogy Petrus Ungarus előnyben részesült oly kiváló nyomdással s tapasztalt miscskönyvnyomatóval szemben, mint Numeister.

Meglepetéssel látjuk, hogy Petrus Ungarus e szép sikere mellett, 1500-ban képtelen volt adót fizetni, noha mindössze két toursi fontról volt szó. Egy július 15-én hozott határozatban a város elengedi az adóját, „mert szegény s mert a közügynek könyvnyomató művészetével szolgálatot tett” („a cause qu’il est pauvre et qu’il a servit et sert la chose publique de tout le royaume, touchant son art de faire et composer les lettres d’imprimerie”). Lyon társadalmi életében is általános tiszteletnek örvendett s 1498-ban egy bizottság vezetőjévé választották meg. Elszegényedése különben jellemző az akkori lyoni nyomdászviszonyokra. A nyomdákkal túltömött városban több könyvet nyomtattak, mint amennyit fogyasztottak s ez súlyos válságot okozott. Martinus Huss egykori társa, Cyber, régebben a legizmosabb adózók egyike, annyira elszegényedett, hogy 1503-ban „irgalomból” engedték el az adóját. Nem tudott adót fizetni 1504-ben Matthias Huss sem s neki is az érdemeire való tekintettel engedik el az adót. Numeister, Foligno, Mainz, Albi s Lyon egykori jeles nyomdása, Gutenberg volt munkatársa, agg korában a szerény nyomdai alkalmazott sorsára jutott. Wattinschneenál, Matthias Huss volt társánál, az adóvégrehajtó foglalást foganatosított.

Petrus Ungarus 1510-ben még Lyonban lakott, a Rue Mercier-ben s ismét tőkeerős társal szövetkezett. Utolsó ismert nyomtatványja 1510-ben jelent meg: Publilii Auli familiaris explanatio cum Johan. Britanici eruditissima interpretatione, emendantur Lugduni a Petro Vngre et Antonio

Doulcet. Egy példánya gróf Vigyázó Sándor hagyatékából a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárába került. Talán Petrus Ungarus közbenjárására fogadott fel Mayer egy magyar származású nyomtatólegényt: Hugo Meram-ot. Mayer, mint a toulousei nyomdászok általában, sűrű összekötésben állt a spanyol könyvpiaccal. 1493 őszén elhatározta, hogy Bartholomaeus de Glanvilla: De proprietatibus rerum-ját kiadja spanyol fordításban. December 17-én egy amberti ügynöktől 400 rizsma papírt vásárol — s mondani sem kell, az árával adós maradt. 1494 január 25-én pedig felfogadja korrektornak Ambrosius Broksesert, nyomtatónak Hugo Meramot, szedőnek a klerikus Thomas Nerecet és a barcelonai Jacobus Deyfart. Broksesert és Deyfart öt hónapra szerződtette, Meramot azonban csak három hónapra. Ő kapta a legkisebb fizetést is, havonta 3 toursi fontot, míg a spanyol szedőnek 4, a két másik alkalmazottnak 5 toursi fontot fizetett havonta. A szedőknek és a korrektornak kötelessége volt naponta két formát készíteni sajtó alá, a nyomtatónak naponta egy ívet kellett az előírányzott példányszámban kinyomtatni. A nyomtatás 1494 szeptember 18-ig tartott, — legalább is ez a nap a kolofon kelte. De Mayernak a kész könyvvel nem volt sok öröme, a papírszállító november 10-én, követeléseit fejében, a Glanvilla 700 példányát lefoglaltatta.

10.

Hazájától legmesszebbre Gabriel Brunch Hungarus vetődött, 1493 őszén, Valenciában, Spanyolországban találkoztunk vele. A róla szóló okleveleket Serrano közölte s Haebler dolgozta fel.

Miguel Albert, doctor juris, közjegyző, mit sem értett a nyomdászathoz, de jó viszonyban volt a spanyol inkvizícióval s e jó viszony alapján megszerzte az inkvizitorikus eljárás kézikönyvének ezer példányra szóló kiadási jogát. Az erre vonatkozó szerződéseket 1493 szeptember 12-én és október 13-án írta alá. A jó üzletet maga akarta kikapni s a kiadás céljára nyomdát alapított. Valenciában több ősnymoda működött s ezek tapasztalt személyzetéből beváltotta a maga munkásait. A nyomda berendezését, az öntéshez való fémet, matricákat s kész betűkészletet, továbbá fából való instrumentumokat — bizonyára sajtókat — készpénzen vásárolta Lambertus Palmarttól, ki valenciai nyomdáját éppen akkor oszlatta fel. Palmart betűkészlete azonban már kopott volt s ezért Albert 1493 november 28-án szerződtette Gabriel Brunch Hungarust, ki 14 font bér ellenében kötelezte magát, hogy 3 hónap alatt a neki átadott 98 matricából s a rendelkezésére bocsátott fémből új készletet önt. Miután a szedőknek s nyomtatónak napi 5 ívnagyságú formát kellett elkészíteniök, Gabriel Brunchnak tekintélyes betűmennyiséget kellett szállítania.

A tévtanok üldözésének kézikönyve (Repertorium Haereticarum pravitatis) hatalmas, 604 oldalas főlíás, aránylag rövid idő alatt, 1494 szeptember 16-án jelent meg. A nyomda személyzetéből a mesteren, dr. Alberten s a betűöntőn, Broncs Gáboron kívül, még öt embert ismerünk: Petrus Trinchert, Francesco de Paduát, Juan de Olandát, Christophorus Cofmant Bázeltől s Lope de la Rocát, kit az oklevél, spanyol neve dacára, németnek nevez. A Repertorium szövegtípusa félreismerhetetlen leszármazottja Lambertus Palmart típusának; az újraöntés folytán mégis határozottan meg lehet különböztetni tőle. Brunch munkáját tehát ellenőrizni tudjuk. Később ez a típus a magukat önállósított Petrus Trinchert és Lope de la Roca tulajdonába ment át.

*

Furcsa, hogy csak Olaszországban, Délfranciaországban és Spanyolországban látunk magyar nyomdászokat, Németországban azonban nem. Ahol találkoztunk velük, mindenütt

együnk

magyar sajtót!

ORSZÁGOS TEJFELDAGANCA BIZOTTSÁG

Berény Róbert:

Plakát (1930)

más nyomdászokkal társulva működnek, csak Petrus Ungarus volt időnkint önálló. Néha nem magyaroknak, hanem németeknek mondják őket az oklevelek, de ezen nem kell megütköznünk. A „német” jelző nem annyira a nemzetiséget jelentette, mint inkább azt, hogy az illető nyomdász Olaszországban és Franciaországban idegen. A németeket, mint a nyomdászat feltalálóját s legjobb mestereit ismerték, közelebb volt tehát, hogy a jeles idegen nyomdászokat németeknek tekintsék. Ez egyúttal jó ajánlólevél is volt. Hiszen maguk a német származású mesterek is szerették magukat „de Moguntia, de Argentina, de Colonia, de Bamberga, de Augusta” nevezni, holott sokukról, kik magukat így nevezték, tudjuk, hogy nem voltak mainziak, strassburgiak, kölniek, bambergiek, augsburgiak, hanem Németország más vidékeiről származtak. De amikor a Hamburgból való Arndes magát „de Moguntia”-nak, Gutenberg városából valónak, vagy a sulczi születésű és erfurti iskolázottságú Riessinger magát „de Argentina”-nak, Mentelin városából valónak vallja, művészete eredetére, mestereire hívja fel a figyelmet s a híres nyomdászszékhelyekről vett jelzők reklámul szolgálnak.

Ha Németországban magyar ősnymodász nevével nem is találkozunk, biztosra vehetjük, hogy dolgozták magyar nyomdászok ott is. Bécsben, Augsburgban, Nürnbergben s nyugaton Hagenauban, Lipcsében, Magdeburgban s északon Lübeckben számos magyar vonatkozású nyomtatvány jelent meg. A Brandis-testvérek s Bartholomaeus Ghotan ismételtén ad ki magyarországi eseményekről hírt közlő apró nyomtatványokat. Milyen úton jutottak ezek ily messzi északra? Talán a névtelen külföldet járó magyar nyomdászlegények tarisznyáiból kerültek elő. Magukkal hozták azokat abban a reményben, hogy valamikor saját nyomdát nyithatnak, de szegénységükben kiadói programjuk megvalósítását másoknak, kenyeret adó gazdáiknak kellett átengedniök.

Fitz József

Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, weisser Hirsch Dresden
Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen
bekanntesten Naturärzten.

Seelig's kandierte Malz- und Korn-Kaffee

**Nerven-
beruhigend.**

liefern mit und ohne Zu-
satz von Bohnenkaffee ein
vorzügliches und ge-
sundes Getränk. Ihr Ein-

**Nahrhaft.
Billig.**

fluss auf die Magennerven ist ein wohltuender und
stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von
keinem andern Malz- oder Frucht-Kaffee erreicht. Da
ferner ihre **Ergiebigkeit doppelt so gross** wie die
anderer Fabrikate ist, so sind sie auch **wesentlich
billiger** wie jene.

Zu haben in $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ und $\frac{1}{8}$ Kilo-Packeten
à 40, 20 und 10 Pf. per Packet
in allen besseren Handlungen.

Emil Seelig A.-G. Heilbronn und Waldau a. N.

Seeligs

10

Rpf. das 125-g. Paket

20

Rpf. das 250-g. Paket

40

Rpf. das 500-g. Paket

kandierte Malz- und Kornkaffees liefern mit und ohne
Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und ge-
sundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist
ein wohltuender und stärkender und ihr Gehalt an
Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder
Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit
doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind
sie auch wesentlich billiger als jene. Sie sind nerven-
beruhigend, nahrhaft und billig. Empfohlen von
Dr. Lahmann, Weisser Hirsch Dresden und Dr. med.
Schulze, Berlin, sowie vielen anderen bekannten
Naturärzten. Zu haben in allen besseren Handlungen.
Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

Hirdetés 1900-ban

Jobb typo-hirdetéseket

Az újtók a német nyomdaipar terén az utolsó 30 évben leg-
elsősorban is a könyvvel foglalkoztak s ugyancsak a könyv-
vel foglalkoznak a jelenkor legnagyobb művészei is. A rek-
lám nagy területét elkerülték, átengedték ezt a szakembe-
reknek és a reklámgrafikusok egyre növekvő tömegének.
Az újsághirdetések, kevés kivétellel, a nyomdák akciden-
sosztályán készültek. Sok nyomda még ma is kizárólag ezzel
foglalkozik. Kétségtelen, hogy a tipográfia több éves tech-
nikai tapasztalatai által felette áll a reklámgrafikusnak. Ez
utóbbi ezzel szemben nagyobb rajzolóképességgel és ma-
gasabb reklám lélektani iskolázottsággal rendelkezik. Mert
a tipográfus még ma sem bír kellő képzettséggel a reklám-
lélektan terén. A rajztudás viszont igen sokat vesztett jelen-
tőségéből és ma már annyian képezik ki magukat specialis-

tává, hogy bizony sokan nehezen tudnak elhelyezkedni.
Felismerték azonban, hogy a meglévő egyszerű tipográfiai
eszközök oly sokféle megoldási lehetőséget rejtenek ma-
gukban, hogy a tipográfusnak az ő legsajátabb területére
kell visszavonulnia, hogy ha ezt alaposan akarja ismerni és
ezen a területen uralkodni akar. Mert mindketten: tipográf-
us és reklámtipográfus megérezték a konkurrenciát és azt
a hibát követték el, hogy a szép formának feláldozták a
tartalmat és a célt. Mihelyt azonban felismerték ezt a hibát,
a tipográfusok élesen kritizálták ezt az eljárást s ha a
felfogásuk nem is volt mindig helyes, mégis hozzájárul-
tak ahhoz, hogy világosság teremtsék a hirdetés terén.
Megjelölték a tipográfus működési területét, amely terület-
nek a megművelése még máig sem kezdődött meg.
Ebben a harcban, amelyet a bátor tipográfus az akcidencia
új formáiért vívott, nem tartotta szükségesnek, hogy eddigi

Seeligs

kandierte Malz- und Kornkaffees

**Nerven-
beruhigend
nahrhaft
und billig**

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein
vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf
die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender
und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem
anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner
ihre Ergiebigkeit doppelt so groß ist wie die anderer
Fabrikate, so sind sie auch wesentlich billiger als
jene. Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weisser
Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und
vielen anderen bekannten Naturärzten. Zu haben
in allen besseren Handlungen. Der Preis für das Paket
beträgt bei 500 g : 40 Rpf., 250 g : 20 Rpf., 125 g : 10 Rpf.
Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

Seeligs kandierte Malz- und Korn- kaffees

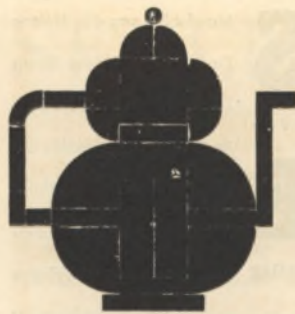
Nervenberuhigend, nahrhaft, billig.
Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann,
Weisser Hirsch Dresden und Herrn
Dr. med. Schulze, Berlin, sowie vielen
anderen anerkannten Naturärzten.
Seeligs kandierte Malz- und Korn-
kaffees liefern mit und ohne Zusatz
von Bohnenkaffee ein vorzügliches
und gesundes Getränk. Ihr Einfluß
auf die Magennerven ist ein wohl-
tuender und stärkender und ihr Ge-
halt an Nährstoffen wird von keinem
anderen Malz- oder Fruchtkaffee er-
reicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit
doppelt so groß ist wie die anderer
Fabrikate, so sind sie auch wesentlich
billiger als jene. 500 g : 40 Rpf.,
250 g : 20 Rpf., 125 g : 10 Rpf. Zu
haben in allen besseren Handlungen
EMIL SEELIG A. G.
Heilbronn und Waldau am Neckar

Empfohlen durch Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, sowie vielen anderen bekannten Naturärzten

Seeligs kandiierter Malz- und Kornkaffee

liefert mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Er ist nervenberuhigend, nahrhaft, billig. Sein Einfluß auf die Magennerven ist wohlthuend und stärkend, sein Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner seine Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so ist er auch wesentlich billiger als jene. Zu haben in Halb-, Viertel-, Achtelkilo-Paketen zu 40, 20 und 10 Reichspfennig in allen besseren Handlungen.

Emil Seelig Aktien-Gesellschaft, Heilbronn und Waldau am Neckar

Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze in Berlin und vielen anderen anerkannten Naturärzten

SEELIGS kandierte Malz- und Korn- KAFFEES

Nervenberuhigend
nahrhaft und billig
500-g-Paket zu 0,40 Reichsmark
250-g-Paket zu 0,20 Reichsmark
125-g-Paket zu 0,10 Reichsmark
Emil Seelig Aktien-Gesellschaft
Heilbronn Waldau am Neckar

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein gesundes und vorzügliches Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie wesentlich billiger als jene.

munkái mellett még a napilapok hirdetéseivel is foglalkozók. Az akcicens-szedő a hirdetés-szedőt hosszú éveken keresztül csak másodrendű munkásnak tekintette, mert hiszen a hirdetésekénél csak az volt a fontos, hogy időre készen legyenek. Ezért van az, hogy napjaink ujsághirdetésének izléses és eredményes kivitelezése annyira el van hanyagolva, hogy az ujsághirdetések egy lomtárra emlékeztetnek. Különös, hogy kis akcicensseknél, amelyeknek előállítási költsége gyakran nem kíván különös meggondolást, nagy szeretettel látnak munkához, néhány akcicens-szedő még ott is simítana, javítana a hirdetésen, ahol ezt az előállítási költség egyáltalában nem engedi meg. Hirdetések azonban pénzbe kerülnek, gyakran több pénzbe, mint nagy nyomtatványok, ezért nagy felelősség hárul a nyomdára és a szedőre. Való igaz, hogy a hirdetéseknek a legrövidebb idő alatt kell elkészülniök, ez azonban még nem zárja ki, hogy ez jól organizált üzemnél és iskolázott munkaerővel

ne csinálhassanak valami szépet és hatásosat. Ha némely rendelő tisztában lenne azzal a jelentékenyen nagyobb sikerrel, amelyet egy tipográfiailag jól megoldott hirdetés ér el, úgy számíthatnók arra, hogy az új formákba nemcsak beletörődik, de követeli is azokat.

A megbízó izlésének elrontása, rossz példák által, a tipó hirdetésekénél még sokkal rosszabb, mint az akcicensnél. Ez azonban nem a rendelőn múlik, hanem a napi ujság külső megjelenési formájának megszokásán. Modern ujságok éppen ezért elérik azt, hogy a hirdető a jól szedett hirdetést éppen úgy elfogadja, mint a rosszat egy másik ujságnál. A siker elmaradását a legtöbb hirdetésnél a hiányos kontrol okozza. Sajnos, még ma is úgy van, hogy Mayer úr hirdetését éppen úgy kell szedni, mint Müller úr hirdetését volt, az utolsó kiadásban. Nem, mert a hirdető ezt így akarta, hanem, mert a hirdetés felvételénél így „egyeztek” meg vele. Mert hiszen Müller a konkurrenciá

Empfohlen von Dr. med. Schulze, Berlin, Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, und vielen anderen bekannten Naturärzten.

SEELIGS

KANDIERTER MALZ- UND KORNGÄHRE
(nervenberuhigend, nahrhaft und billig)

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Zu haben in Halb-, Viertel- und Achtelkilo-Paketen zu 40, 20 und 10 Rpf. Zu beziehen durch alle besseren einschlägigen Lebensmittelhandlungen.
EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

Nervenberuhigend nahrhaft und billig

Seeligs kandierte Malz- und Kornkaffees liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Empfohlen von Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden und Dr. med. Schulze, Berlin, sowie vielen anderen bekannten Naturärzten. Zu haben in allen besseren Handlungen.

10 Rpf. **20** Rpf. **40** Rpf.
das 125-g-Paket das 250-g-Paket das 500-g-Paket

Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

SEELIGS

(empfohlen von den Herren

Dr. Lahmann, Weißer Hirsch

Dresden, Dr. med. Schulze,

Berlin, und vielen andern be-

kannten Naturärzten) liefert

mit und ohne Zusatz von Boh-

kandierter Malz- und Korn-

KAFFEE

nervenberuhigend, nahrhaft, billig

nenkaffee ein vorzügliches

und gesundes Getränk. Sein Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender

und sein Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee

erreicht. Da ferner seine Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate

ist, so ist er auch wesentlich billiger als jene. Zu haben in Halb-, Viertel- und

Achtelkilo-Paketen zu 40, 20, 10 Rpf. das Paket in allen besseren Handlungen.

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

Nervenberuhigend • Nahrhaft • Billig

Seeligskandierte Malz- und Korn-Kaffees

Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen anerkannten Naturärzten

Sie liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkerer, und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, sind sie auch wesentlich billiger als jene

¹/₈-, ¹/₄- und ¹/₂-kg-Paket zu 40, 20, 10 Rpf. in allen besseren Handlungen

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

ha az ő hirdetésének sikere volt, úgy ez a siker Mayer úr hirdetésénél sem fog elmaradni. Már maga a hirdetés feladása is sokkal inkább függ a véletlentől, mint egy nyomtatvány megrendelése: a szöveg megfogalmazása távolról sem elég alapos. A hirdetések a legnagyobb stilisztikai és helyesírási hibákkal kerülnek a szedőkhöz. Sok esetben a szedő úgy kezdi a szedést, hogy el sem olvasta végig a szöveget. Egy vázlatra, amely a munkamenetet nemcsak megjavítaná, de meg is rövidítené, nem is gondolnak. A megrendelő gyakran kiemel szavakat, amelyek nem teszik a lényegét, ezzel nem akarta azt, hogy csak ezek legyenek kiemelve, hanem azt, hogy ezek is.

Igy van az, hogy a német újsághirdetések hasonlóak egy nyomda betűminta könyvéhez. Így egy hirdetés elmerül a hirdetések tengerében. Pedig ez nem célja és nem is szolgálja a vevő érdekét. Mindenkinek tisztában kell azzal lennie, hogy a megbízó „megelégedettsége” nem megbíz-

ható értékmérő. Az újsághirdetés kultiválásának nem kell magával hoznia ennek megdrágulását: sok hirdetést olcsóbban elő lehet állítani, ha a betűminta könyv zűrzavara végre is kiküszöböltetik. Ehhez azonban szükséges a hirdetést a jó kézimunkák közé besorozni.

A lipcsei nyomdaipari mesteriskola megkísérelte változást hozni ezen a téren. Ezek a példák bizonyítják, hogy ilyen és ehhez hasonló szedések mind jobbak, mint az eredeti minta s mind kivihetők egy újság szedőosztályán. Egyben azt is célozzák, hogy a jövőben a többi szakiskolák is többet foglalkozzanak az újsághirdetéssel. **Grote Henrik** Ezt az igen tanulságos cikket példáival a Leipziger Meisterschule kiváló tanára a „Magyar Grafika” hirdetési különszámára való hivatkozással adta át lapunknak közlésre. Bár inkább eredeti magyar tanulmányokat közölnénk, cikkének oly jelentősek tanulságai és példái, hogy lapunk korlátolt terjedelme mellett is örömmel közöljük. (A szerkesztő.)

Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin und vielen anderen bekannten Naturärzten.

Nervenberuhigend, nahrhaft und billig

SEELIGS

kandierte Malz- und Kornkaffees

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkerer und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Zu haben in Halb-, Viertel- und Achtelkilo-Paketen zu 40, 20 und 10 Reichspfennige das Paket in allen besseren Lebensmittelhandlungen.

Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, von Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und noch vielen anderen bekannten Naturärzten

SEELIGS

KANDIERTE MALZ- UND KORN-

KAFFEEES

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches, gesundes Getränk. Sie sind nervenberuhigend, nahrhaft und billig. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkerer, ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Zu haben in Halb-, Viertel- und Achtelkilo-Paketen zu 40, 20 und 10 Rpf. das Paket in allen besseren Handlungen.

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

Seeligs kandierte Malz- und Kornkaffees

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Nervenberuhigend, nahrhaft, billig. Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten. Zu haben in allen besseren Handlungen. Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

500 g = 40 Rpf.

250 g = 20 Rpf.

125 g = 10 Rpf.

SEELIGS

kandierte Malz- und Kornkaffees liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Empfohlen von Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten. Der Preis beträgt für das 500-Gramm-Paket 40 Rpf., 250-Gramm-Paket 20 Rpf., 125-Gramm-Paket 10 Rpf. Zu haben in allen besseren Handlungen

Nervenberuhigend

nahrhaft und billig

Emil Seelig AG.

Heilbronn am Neckar

Waldau am Neckar

Forster kötések Debrecenben

A könyvkötés történetében rendkívül érdekesek azok a XV. századi németországi bekötési táblák, amelyeket egy nürnbergi szerzetes: Forster Konrád készített az 1430-as évektől az 1460-ig terjedő időben, még pedig nemcsak a művészi könyvkötés szempontjából, hanem azért is, mert bizonyos mértékig szinte a könyvnyomtatás előfutárainak tekinthetjük munkásságának termékeit, vagy más szavakkal: az utolsó lépcsőfoknak azon az úton, amelynek végén a nyomtatott könyv megteremtésével a mainzi Gutenberg János alakja áll.

Már a XV. század előtt is ismeretes volt bőrbe kötött könyvek bekötési táblájának díszítése, pecsétnyomószerű bélyegzőkkel. A fémből készült bélyegzőkbe figurális vagy ornamentális rajzot véstek be, a bélyegzőt aztán rászorították a bőrtáblára, amelyen visszamaradt a bélyegzőbe

bevésett rajz. A rajzok leggyakoribb mintái: madarak, halak, oroszlánok, sárkányok, griffek; emberi alakok közül: a Madonna, az apostolok, angyalok, Dávid király, stb.; rózsák, csillagok, palmetták. Loubier szerint¹ az első ilyen módon díszített bekötési táblájú könyv a Kr. u. VIII. századból maradt ránk, különösen azonban Angolországban volt divatban a XII. és XIII. században. Ezek a vaknyomású bélyegző-díszítések sokszor a bekötési tábla egész felületét beborították, úgyhogy egy-egy bekötési táblán több száz ilyen lenyomat is olvasható össze. Az idők folyamán ez a díszítő eljárás elterjedt Európa többi államaiban is, de virágkorát a XV.—XVI. századokban élte.

Az egyes bélyegzőminták pontosabb vizsgálata alapján rájöttek, hogy míg korábban a vésnök megelégedett a névtelenséggel, később már gyakran nevének kezdőbetűivel szignálta az általa készített bélyegzőt, sőt aztán vezeték- vagy keresztnévét is kiírta. XV. századi kötéseken számos

Seeligs kandierte Malz- und Kornkaffees

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Nervenberuhigend, nahrhaft, billig. Empfohlen von Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten. Zu haben in allen besseren Handlungen. Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

SEELIGS

KANDIERTE MALZ- UND KORN-

KAFFEES

NERVENBERUHIGEND NAHRHAFT BILLIG

Sie liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohlthuender und stärkender, und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten. Zu haben in $\frac{1}{2}$ -, $\frac{1}{4}$ - und $\frac{1}{8}$ -Kilo-Paketen zu 40, 20 und 10 Rpf. das Paket in allen besseren Handlungen.

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

Seelig's

kandierte Malz- und Kornkaffees liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Sie sind nervenberuhigend, nahrhaft, billig. Empfohlen von Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten. Zu haben in allen besseren Handlungen. Preis für das Paket zu 500 g : 40 Rpf., 250 g : 20 Rpf., 125 g : 10 Rpf.

Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

NERVENBERUHIGEND. NAHRHAFT. BILLIG

Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann (Weißer Hirsch Dresden), von Herrn Dr. med. Schulze (Berlin) und von vielen anderen bekannten Naturärzten

SEELIGS

kandierte Malz- und Kornkaffees liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene

Paket zu $\frac{1}{2}$ kg 40 Rpf., $\frac{1}{4}$ kg 20 Rpf., $\frac{1}{8}$ kg 10 Rpf.
Zu haben in allen einschlägigen Handlungen

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

példát találunk. Mellettük azonban Németországban ismeretessé vált több szerzetes is, akik hasonló bélyegzőkkel könyvkötői munkásságuknak örökítették meg az emléket. Különösen érdekesek azok a bekötési táblák, amelyeket egy nürnbergi prédikátori rendi szerzetes: az ansbachi származású Forster Konrád készített, akinek ebben a munkában több rendtársa is segített.

Ezek a bekötési táblák, éppen a táblákba belepréselt szöveg miatt — amelyben megnevezik magukat — rendkívül érdekesek. A szöveg egy-egy betűt tartalmazó bélyegzők lenyomatából van összeállítva. Az egyes betűket egy-egy négyszögletes fémlemezbe vésték be, az így nyert betűbélyegzőket aztán — a kívánt szövegnek megfelelően — egymás mellett sűrűn belepréselték a bőrbé. Hogy ilyen módon préselték be a szöveget a bekötési táblába, igazolja az a körülmény, hogy az egyes bélyegzők szélei még ma is felismerhetők.

Ezek a Forster által készített kötések az 1433—1459-es évek-ből valók. Ép ez a körülmény teszi ezeket a kötéseket a könyvnyomtatás története szempontjából is különösen érdekesé, mert azt bizonyítják, hogy bőrre, egy-egy betűt tartalmazó bélyegzők segítségével hosszabb szövegeket már a könyvnyomtatás feltalálása előtt, vagy pontosabban szólva: az első datált nyomtatványok megjelenése előtt is nyomtak. Nagyon könnyen lehetséges, hogy Gutenberg — aki mint aranyműves és vésnök dolgozott Mainzban — ilyen, könyvkötők számára készített betűbélyegzők és hasonló vaknyomású bélyegzőkkel való foglalkozás folytán jutott el korszakalkotó nagy felfedezéséhez, könyvnyomtatás feltalálásához; akkor, amikor megtette az utolsó lépést: a fémlemezbe vésett betűmintát öntőmintának használta fel, hogy annak segítségével ugyanazt a betűt még tetszés szerinti számban megönt-

SEELIGS

KANDIERTER MALZ- UND KORNTKAFFEE

liefert mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Sein Einfluß auf die Magennerven ist wohltuend und stärkend und der Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da seine Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so ist er auch wesentlich billiger als jene.

Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze in Berlin, sowie von zahlreichen anderen bekannten Naturärzten.

**Nervenberuhigend
nahrhaft und billig**

Zu beziehen durch alle besseren Handlungen

$\frac{1}{2}$ -kg-Paket 10 Rpf.

$\frac{1}{4}$ -kg-Paket 20 Rpf.

$\frac{1}{8}$ -kg-Paket 40 Rpf.

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

Seelig's

ist nervenberuhigend

kandierter Malzkaffee nahrhaft
kandierter Kornkaffee und billig

liefert mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Sein Einfluß auf die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender und sein Gehalt an Nährstoffen wird von keinem andern Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner seine Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so ist er auch wesentlich billiger als jene. Zu haben in Halb-, Viertel- und Achtelkilo-Paketen zu 40, 20 und 10 Reichspfennig das Paket in allen besseren Handlungen. Empfohlen durch Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden und Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, sowie vielen anderen bekannten Naturärzten.

Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau am Neckar

Seeligs

KANDIERTE MALZ- UND KORNTKAFFEEES

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Sie sind nervenberuhigend, nahrhaft, billig. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Von Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen anerkannten Naturärzten empfohlen. Zu haben in allen besseren Handlungen

10 Reichspfennige für das 125-g-Paket 20 Reichspfennige für das 250-g-Paket 40 Reichspfennige für das 500-g-Paket

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

SEELIGS KANDIERTE

MALZ- UND KORNTKAFFEEES

nervenberuhigend, nahrhaft und billig liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein vorzügliches und gesundes Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Zu haben im $\frac{1}{2}$ -, $\frac{1}{4}$ -, $\frac{1}{8}$ -kg-Paket zu 40, 20, 10 Rpf. das Paket in allen besseren Handlungen. Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Herrn Dr. med. Schulze Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten
Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau (Neckar)

hesse. A legérdekesebb azonban a dologban az, hogy hasmerte ezt az eljárást Gutenberg s ez adott neki impulzust, akkor a nyomtatott betű úgyszólván a könyv külsejéről hatolt be a könyvbe.²

Több mint 70 olyan kötet maradt ránk, amelynek a kötését Forster készítette el s ezt a tényt bele is préselte az általa készített bekötési táblákba. Ezeknek a ránk jutott bekötési tábláknak az alapján vagyunk — úgy, ahogy — tájékozva Forster Konrád életéről is. Egy, az 1431. évből való okmány szerint³, amelyet ma a nürnbergi városi könyvtár őriz (Cent. VI. 94) s amely egy, szintén Forster által készített bekötési táblából került ki s a rend tagjait sorolja fel rangsor szerint, találjuk a 14. helyen a Forster Konrád nevét is. Az a körülmény, hogy a rangsor szerint összeállított jegyzékben Forster a 14. helyen szerepel, azt is mutatja, hogy ekkor már régebben tagja lehetett a rendnek. A rend kötelékébe tartozott testvére: János is — a jegyzék szerint — és sub-

prior volt. Az is kiténik a jegyzékből, hogy Forster pap volt, mert a rend nempap tagjait a jegyzék külön sorolja fel. Több ránk maradt s általa készített bekötési táblán 1434, 1435 és 1438-ban a rend sekrestyésének nevezi magát. A sekrestyési teendők mellett pedig könyvkötéssel foglalkozott, végezte a szükséges könyvkötési munkálatokat rendjének a kolostora: a testvér Szent Katalin apácakolostor számára Nürnbergben, sőt a heilsbronnei kolostor számára is. Arról is van tudomásunk, hogy magánosok számára is dolgozott, azonban — és ez gazdaságtörténeti szempontból érdekes — úgy látszik, hogy sem a nürnbergi, sem más városi könyvkötő iparnak nem támasztott versenyt.⁴ Az első, általa készített kötés az 1433. évből való. Ugyancsak a kötésekről kiténik az is, hogy nem egyedül dolgozott, hanem időszakonként voltak munkatársai is: Peter Hausen, Johann Eysteter, Wilhelm Krug és Johann Wirsing. Az is kiténik még ezekről a kötésekről, hogy Forster ansbachi

Seeligs

KANDIERTE MALZ- UND KORNTKAFFEEES

liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee ein gesundes und auch vorzügliches Getränk. Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender, ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch

wesentlich billiger

als jene. Seeligs Malz- und Kornkaffees sind nervenberuhigend, nahrhaft und billig. Zu haben in Halb-, Viertel- und Achtelkilo-Paketen zu 40, 20 und 10 Reichspfennig das Paket in allen besseren Handlungen. Empfohlen von Herrn Dr. Lahmann, Weißer Hirsch bei Dresden, Herrn Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten.

EMIL SEELIG AG. HEILBRONN UND WALDAU AM NECKAR

Seeligs kandierte Malz- und Kornkaffees (nervenberuhigend, nahrhaft und billig) empfohlen von Dr. Lahmann, Weißer Hirsch Dresden, Dr. med. Schulze, Berlin, und vielen anderen bekannten Naturärzten, liefern mit und ohne Zusatz von Bohnenkaffee

ein vorzügliches und gesundes Getränk

Ihr Einfluß auf die Magennerven ist ein wohltuender und stärkender und ihr Gehalt an Nährstoffen wird von keinem anderen Malz- oder Fruchtkaffee erreicht. Da ferner ihre Ergiebigkeit doppelt so groß wie die anderer Fabrikate ist, so sind sie auch wesentlich billiger als jene. Erhältlich in allen guten Geschäften. Der Preis für das Paket beträgt bei 500 Gramm 40 Rpf., 250 Gramm 20 Rpf., 125 Gramm 10 Rpf.
Emil Seelig AG. Heilbronn und Waldau a. N.

származású volt. Az utolsó, általa készített kötés 1459-ből való. További adatunk nincs róla. Mivel ekkor már kb. 60 éves lehetett, valószínű, hogy nemsokára ezután meghalt. Ezeknek a — Forster és társai által készített — kötéseknek a legnagyobb részét a nürnbergi városi könyvtár őrzi ma, néhány darabot pedig az erlangeni, lipcsei, bázeli, würzburgi könyvtárak őrznek, összesen valami hetvenegynéhányat. A ránk maradt, eddig ismert kötések teljes jegyzékét közli Bock Frigyes, a „Jahrbuch der Einbandkunst“ című folyóirat II. évf. (1928) 17. lapján, ugyanott — a 14—16. lapokon pedig adja a teljes irodalmat, amely ezekkel a kötésekkel foglalkozik.

Egy ilyen Forster-féle kötet a debreceni református kollégiumi könyvtár tulajdona, könyvtári jelzete R. 453 s eddig ismeretlen Forster-kötés. Pergamen-kézirat, mely a római breviáriumot tartalmazza. Bekötési táblája bőrrel bevont fábla. A szöveg a következő:

Anno § MCCCC XXXXUIII § §
 § do § uuard
 § ich § gepunden von § bruder
 § Conrad § For-
 ster § prediger ordens § zu
 § Nuremberg.

(Magyarul: Az 1448. évben. Ekkor kötött be engem Forster Konrád nürnbergi prédikatori rendi szerzetes). A codex hátulso bekötési tábláján szintén ugyanilyen módon bepréselt szöveg van, azonban, mivel az idők folyamán a bekötési tábla nagyon lehorzsolódott, most már nem betűzhető ki teljesen, csak töredékesen: dysz brevier ist . . . e . y . ab . . . y . y . . in dem Closter zu san . . . C Catreyn . . Nuremberg F. Azonban ebből a töredékből is megállapítható annyi, hogy a bejegyzés a codex tulajdonosát akarta megnevezni. A C—F ismét Forsternek a monogramja.

A bepréselt szövegben tehát megnevezi magát (más példányokon esetleg társát is) a könyvkötőmester, megadja az elkészítés évét és hogy kinek a számára készítette. Ehhez a szöveghez más példányokon még egy rövid imádságot, vagy legalább Krisztus, esetleg egy szent nevét is csatolja. A szöveg tartalmát tekintve tehát, Forster eljárása teljesen hasonló ahhoz, amit a kódex-másolók „subscriptió“-jában találunk.

A szöveget Forster rendszeren a bekötési tábla négy szélére helyezi el, azonban arra is van eset, hogy a szöveg nem a széleket díszíti, hanem a bekötési tábla közepére van 2—4 sorban elhelyezve. A szöveg nyelve rendszeren latin s csak kivételesen — mint a debreceni példányon is — német s rendszeren mind a két bekötési táblára kiterjed.

Az egyes betűk a szövegben mind külön-külön, egyenként vannak a bőrbe bepréselve. Az is kitűnik, hogy a bélyegző úgy működött, mint a pecsétnyomó: a betűk alakjai kiemelkednek a síkból, azaz a betűk a bélyegzőbe mélyítve voltak belevésve. Az egyes betűk nagysága 11 és fél mm. Falk dolgozata óta¹ ismeretes, hogy Forster két különböző nagyságú betű-„garnitúrával“ dolgozott: az egyik garnitúra, amelyet az első időben, 1433—1438-ig bezárólag² használt, egyszerűbb, kisebb 10 mm nagyságú betűkből állott, míg 1439-től 1459-ig egy 11½ mm nagyságú, karcsúbb, díszesebb „garnitúrát“ használt Forster.

Forster a betűk által közbezárt téglalap alakú mezőt rombuszokra tagolja, átlók húzása által. Az átlók rendszeren két párhuzamos vonalból állottak s úgy lettek kialakítva, hogy

vagy egy, vagy két rombusz csúcsa érte el fent és lent a betűszegélyt, vagyis az egyik módon nagyobb, de kevesebb számú, a másik módon — ez a mezőbeosztás látható a mi kötetünkön — pedig kisebb, de több rombuszra lett felosztva a bekötési tábla szabadon maradt mezője. Ezt a mezőt hintette aztán Forster tele dekoratív bélyegzőivel. Azonban ezeknek a díszítőelemeknek az alkalmazásában is megállapíthatók nála bizonyos alapelvek: minden rombusz közepére vagy kör-, vagy egy szintén rombuszalakú nagyobb bélyegző kerül, amelyet négy kisebb, rendszeren köralakú, azonkívül pedig számtalan kis csillag-bélyegző vesz körül. Rombuszalakú nagyobb bélyegző azonban csak egész rombusz-mezőbe kerül, míg a szélen levő, háromszögalakú csonka mezőbe köralakú bélyegzők kerülnek, még pedig nem egészen középre, hanem egy kissé a háromszögnek a betűk által bezárt oldala felé eltolva. Rendszeren szintén egy-egy bélyegző jut a rombuszokat alkotó párhuzamos vonalak metszéspontjaiba is, azonkívül a rombusz oldalaihoz is egy-egy. Ily módon bekötési táblánkon összesen 15 különböző dekoratív bélyegzőt használ fel Forster s körülbelül négyszáz lenyomatuk olvasható össze ezen az egy táblán.

Bock összeállította a Forster által használt díszítő bélyegzők jegyzékét és az eddig ismert bekötési táblákon 28 különböző bélyegzőt állapít meg, 51-féle nagyságban. A Bock jegyzékében felsorolt bélyegzők közül a debreceni példányon is megtalálhatjuk a 7a, 9b, 10a, 10b, 12, 13a, 13e, 14, 15b, 17, 18, 19c, 20. sorszám alatt felvett bélyegzőket, azonkívül a 22a alattiit a 22d szerinti nagyságban és még az 1c vagy 2a alattiit, összesen tehát 15 bélyegzőt.

Végül még meg kell említenem, hogy ez a codex is 1796-ban került a debreceni ref. kollégiumi könyvtár birtokába, amikor a kollégium megvásárolta Kazay Sámuel debreceni patikusnak, ennek a XVIII. századi híres gyűjtőnek könyv-, érem- és régiséggyűjteményét.³ Eredetileg, mint a Forster által bepréselt szövegből megállapítható, a nürnbergi Szent Katalin-kolostoré volt a codex, több más codexszel együtt, amelyek szintén Kazay útján kerültek a kollégiumi könyvtárba, 1796-ban. Hogy azonban kinek vagy kinek a tulajdonában voltak a XVI. század közepétől — amikor a nürnbergi kolostorokat szekularizálták — kb. két évszázadon át, míg a XVIII. század második felében a Kazay birtokába jutottak, nem állapítható meg.

(Debrecen)

Dr. Salánki József

¹ H. Loubier: Der Bucheinband von seinen Anfängen bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts. 2. Aufl. Leipzig. 1926. (Monographien des Kunstgewerbes, Band XXI/XII.) 83., 103. 11.

² Lásd W. L. Schreiber: Vorstufen der Typographie (Festschrift zum fünfhundertjährigen Geburtstag von Johann Gutenberg. Leipzig. 1900. 30—72. I.) Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen, XXIII.

³ Friedr. Bock: Die Einbände des Dominikaners Konrad Forster in Nürnberg, a Jahrbuch der Einbandkunst II. évf. (1928) 14. lapján.

⁴ Bock, i. m. 28. l.

⁵ Franz Falk: Der Stempeldruck vor Gutenberg und die Stempeldrucke in Deutschland. (Festschrift zum 500-jährigen Geburtstag von Johann Gutenberg, 23. Beiheft zum Centralblatt für Bibliothekswesen. (Leipzig, 1900., 73—79. I.

⁶ Bock, i. m. 21. l.

⁷ Bock, i. m. 4. és 5. tábla.

⁸ Zoltai L.: A debreceni kollégium éremtárának keletkezése és a Kazay-féle éremgyűjtemény. Numizmatikai Közlöny, 1915. évf.

druckerei
merkantil
budapest

viii, hunyadi u. 43

buék

JEAN BOROS
BUDAPEST

NO.

**DIVALD RT
BUDAPEST**

szelvény tulajdonosa a vásárolt áru értékének tizenöt százalékát, mint azt a jegyzéken is jelezzük, játékaru osztályunkon tetszés szerint kiválasztható tárgyakban visszakapja E kedvezményünk f. hó 15-ig szól.

tg

BUDAPEST, V,
AKADÉMIA U.
NYOLC SZ.

**MODERN BUTOROK
KÉPEK • KERETEK**

TAMÁS GALÉRIA

olimpia
SPORTÁRUÜZEM

BUDAPEST
VIII, RÁKÓCZI TÉR
14. SZ.

a műhely

(bortnyik-iskola) tisztelettel meghívja
az iparművészeti társulat helyiségeiben
(vi. kerület, andrássy út 69 sz.) rendezett

reklámművészeti kiállítására
a kiállítás 1931. október 9-től 28-ig tart

a meghívót küldi:

BOGMIL
BOGMIL
BOGMIL
BOGMIL
BOGMIL
BOGMIL
BOGMIL

Bogamul

Szántó Tibor : Tipográfiák
Készültek a Merkantil nyomdában

OBUS
RÖNTGENGÉP

OBUS MŰVEK RT

Határkő a cinkográfia történetében

A kémigrafikai szakma újabbi fejlődésének bizonyítéka az itt bemutatott, négyféle papírra nyomtatott autotípiai klisé. Évekig dekadenciában tespedit ez a szakma. A három és négyszín rendszerű autotípiák felfedezése és ezen eljárás tökéletesítése óta, az első jelentős lépés az offsetnyomás céljaira, fototechnikai úton készült, vékony horganylemezzel maratott, háromszín rendszerű színlemezek előállítására volt. Majd az utóbbi években, ugyanezen célra, horganylemezzel való maratás kiküszöbölésével, ezen színlemeznek közvetlen filmen való színhű korrekciója és a nyomó lemezekre filmről való közvetlen másolása fototechnikai úton.

Ezen eljárás alkalmazása nagy lendületet adott az offsetnyomató szakmának. Érintett módszer alkalmazása által, offsetnyomásban, a legtökéletesebb színhűségben sokszorosíthatók olyan illusztrációk is 5–6 színben, melyek lithográfiai rajzolással 15–20 színben sem voltak elérhetőek. Természetesen a kézzel való rajzolással alig volt elérhető az a tökéletes szín- és rajzhűség, mint fototechnikai úton, hiszen fotografálással nem csupán a színek rajzát, hanem a rajz vagy kép anyagának hű technikáját automatikusan kapjuk meg, melynek elérése lithográfiai rajzolásban fáradtságos, hosszú munkával is csak alig közelíthető meg. Az offsetnyomatás fejlődését és elterjedtségét nagyban elősegítette a fototechnikai eljárásoknak alkalmazása. Az offset jelentékeny mennyiségű munkát hódított el a könyvnyomdai szakmától.

A kémigrafianak még ennél is erősebb versenytársa a mélynyomás. Autotípiai klisék nyomtatásánál, a legminimálisabb igények mellett is, feltétlenül simított papírt kellett használnunk, mert a simítatlan papír szerkezetű, szemcséi miatt, főképpen az árnyékos helyeken nem volt kinyomható és az illusztráció porózus lett. Mélynyomásban ezzel szemben olcsó, gyengén enyvezett papírokon is kifogástalan eredményt kapunk.

A mélynyomatásnak a könyvnyomdai nyomtatással szemben tehát nemcsak az az előnye, hogy gyorsabb, mint a gyorsajton eszközölt nyomás, hanem az is, hogy olcsó papíron szépet produkál. A kémigrafusok összessége természetesen mindent elkövetett, hogy a mélynyomással lépést tarthasson.

Mintegy két évvel ezelőtt hangzott el az első nyilvános előadás Németországban, olyan autotípiai klisékről, melyeknek alkalmazásával a mélynyomás mellőzhető.

Évek hosszú sora óta tényleg ez az újszerű autotípiai klisé az első lényeges eredmény, mely a kémigrafiai szakmában fejlődést ígér.

Azóta egymásután jelentkeztek különösen németországi előkelő kémigrafiai intézetek, különböző módszerekkel előállított kliséikkel, melyekkel simítatlan papírra jó eredménnyel lehet nyomni.

Ha az ilyen klisékkel történő nyomtatásnál duplex festéket használunk, a mélynyomáshoz hasonló karakterű illusztrációt kapunk. De egyszínű festékkel is, a mély részeken olyan erőteljes a nyomtatvány, amilyet az eddig használatban levő klisékkel elérni nem lehetett.

Fontos a klisék nyomtatásánál, hogy erősen relief kivágást alkalmazzunk, efölé vékony gumihártyát ragasszunk. A nyomóhenger borítása kemény legyen és a nyomtatást szilárd festékkel végezzük. Fontos még, hogy a kliséket vas alátét lemezről nyomjuk, tekintettel arra, hogy simítatlan papíron való nyomtatásnál erős nyomást kell alkalmaznunk, mivel egyenletesen erős nyomás fára szerelt klisékről, a fa puha anyaga és rugalmassága miatt el sem képzelhető. A mellékelt „Relief tief” klisék nyomtatásához szándékosan simítatlan regénynyomó, egyszemcsés felületű famentes és falt kartonlemez ragasztatlan hátlapját használtunk fel, tehát autotípiai nyomtatás céljaira a legkevésbé alkalmas papí-

rokat válogattuk össze, hogy a klisékkel elérhető eredményeket minél frappánsabb módon szemléltethessük.

Elértük ennél fogva azt, hogy könyvnyomdai úton ép úgy, mint offset- vagy mélynyomásban, nyomhatunk illusztrációkat simítatlan felületű papíron.

T. S.

Szántó Tibor

Haladunk. Egy-két év előtt még csak bátortalan, tapogatózó léptekkel kezdték el útjukat egyesek az új úton, mely nálunk Magyarországon csak ösvény volt és újabb tájakra, új lehetőségek felé vezetett, ma már a fiatal gárda néhány tagja igen szép eredményeket mutat fel tipográfiai munkáival, melyeket a legegyszerűbb eszközökkel, minden hatásadászatot kerülve értek el.

Lengyel József után most Szántó Tibor munkáit mutatjuk be, hála a Merkantil-nyomda áldozatkészségének, kellő számban.

Átgondolt, értelmes tipográfiai munkák ezek, a folt és vonal árnyos megoszlásában, teljes egyensúllyal, melyek első tekintetre közlik a témát, melyért a nyomtatvány készült.

Rajz van bennük, bár nem grafikai, de tipográfiai munkák, mégis mutatják készítőjük igen értékes grafikai készségét. Szántó Tiborban a nyomdászati mai felkészültségű, értékes munkatársat nyert.

Rosner

Szántó Tibor: Plakátterv

Patkó Károly: Perugia. (Rézkarc)

Patkó Károly

Aki figyelemmel kísérte a magyar képzőművészet gazdagon termő talaját, egy évtized előtt érdekes új hajtásokat vehetett észre. A nálunk akkor még nagyon elvétve művelt rézkarc területén új emberek próbálkozásai láttak napvilágot. Más volt ezeknek a műveknek a formanyelve, más volt a vonalvezetése és ahány új név, annyi új csapáson indult mindegyikük. Érdekes volt megfigyelni a gyöngye hajtások formába szökését, mint gazdagodott az erőben és szépségben, mint fejlődött fokról fokra odáig, hogy a külföldi nemzetközi kiállításokon is lekötötték a grafika hívatott bírálóinak figyelmét.

A régi formákat és a megszokott utakat kedvelő műbarátok hiába csóválták fejüket az idegenszerű új művek szemlélésénél, — a fiatal művészgeneráció ezen néhány lelkes tagja nyugodtan haladt a maga útján. Még jóformán növekedék sorban már érdemeseket alkottak ezek a fiatalok és jeles, bölcs tanítómesterük: Olgyai, szabadon hagyta fejlődni az új mesgyét kereső igyekezetüket. Ezen kis csoport azután néhány őket megértő és méltányló idősebb művésszel együtt megalapította a Magyar Rézkarcolóművészek Egyesületét, a régi francia „Confrerie des Peintres-Graveurs” mintájára és Zürichben léptek először a külföldi közönség elé.

E lapok hasábjain sor fog kerülni a többi jeles alkotó fiatal művész alkotásaira is. Ez alkalommal csak Patkó Károly műveivel és egyéniségével akarunk foglalkozni.

Az életrajzi adatok felsorolása helyett inkább érdekes egyéniségével és kifejezőképességének sajátosságaival ismertetjük meg az olvasót. Mindjárt eleinte fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy úgy Patkó, mint művésztársai nem csak grafikusok, hanem a festészetben is mesterei az ecsetnek.

Patkó Károly: Úton. (Rézkarc)

Idejük java részét talán az olaj- és újabban a temperafestés művelésére fordították, — de a rézkarc és a fametszet nem kevésbé képezik egész oeuvrejük integrális részét. Grafikai működésük nem abból áll, hogy egy-egy üres estén megpróbálták valamelyik odavetett vázlatukat a rézre karcolni, — hanem a nagy vágy vezeti őket, hogy a grafikai lehetőségek még fel nem tárt mezején újat mondjanak. Nem kacsintgatás ez a rokonművészet területére — de komoly akarás és az anyaggal való megismerkedés nehéz, elmélyedést követelő útja.

Patkó Károlyt a grafikában a nagy felületeken suhanó fény, a kúsó árnyékok érdeklik legjobban. Témáit is ezek szerint választja meg. Az ragadja meg leginkább, ahol megtörik az árnyék hatalma és a tónusok szertefoszlanak az éles napsugár áthatoló ereje alatt.

Lapjait a nemes leegyszerűsítés jellemzi. A felesleges részletezést, az érdektelen anyagnak aprólékos felsorolását hiába keressük lapjain. Házainak napsütötte felületein nem foglalkozik a vakolat, az öreg téglák, a hiányos tető-zsindely érzékítésével, — de a visszavetett fény ezerféle játéka az, ami érdekli. Egyes rézkarcain, mint a „Perugia” és a „Bárkát vontatók” címűn, szinte nehéz az olaszországi vakító napfénybe nézni. Amott a házak falán, emitt a vitorlákon pihen a fény és visszaveri a sugarakat a környező tárgyakra. Patkó túje könnyedén suhan a rézlemezen és játszi egyszerűséggel, derűs kedvvel adja vissza azt, ami a természetben érdekli.

Patkó — ki a figurális rajzban is kiváló tudású művész — még sok jeles művel fogja gazdagítani a magyar grafikai művek számát.

Conrad Gyula

Patkó Károly: Positano. (Akvarel)

Patkó Károly: Positano. (Akvarel)

Vadász Endre

Ha szemlét tartunk az európai művészek újabb rézkarcai felett, úgy sok egyhangú munka mellett kevés számú érdekesebb művet is találunk, amelyeknek már hírnévre tett szerzői azzal váltak ki a művészi tömegprodukciónalmaságából, hogy a legkevesebb eszközzel kísérelték meg kifejezni azt, amit elmondandók voltak. Ez a legkevesebb eszköz pedig nem más, mint a vonal.

A vonal kifejezőképessége, szuggesztívója olyan sokféle, mint ahányféle a művész. A régi német bölcsesség: „In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister“ — semmire sem vonatkozik annyira, mint a grafikai művekre. Aki tehát egy-néhány vonallal ki tudja mindazt fejezni, amit akar, mindenestre felette áll annak, aki ezt csak a tű vagy véső bőbeszédűségével érheti el.

Hazánkban a vonal egyik fiatal, de már teljesen kiforrott mestere: Vadász Endre. Vonalművészete nem támaszkodik más külföldi művész hasonló törekvéseire és ezekre még csak nem is emlékeztet. A legnagyobb dicséret, amit Vadászáról mondhatunk, az, hogy vonala az ő saját keze-írása, egyéniségének egyenes és őszinte folyománya.

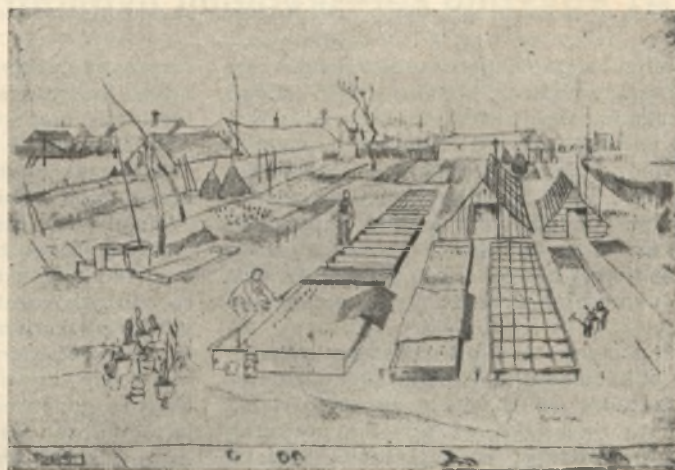
Míg a fent említett újabb művészek sokszor a vonalat dekoratív ornamentikává stilizálják és ebben érdekeseget alkot-

nak, — addig Vadász vonalai mintha a természet legszubtilisabb rezgéseinek volnának megrögzítései. Lapjait figyelve, úgy tűnik nekünk, mintha a legfinomabb tű hegye adná vissza a lelki élményeket. Mily egyszerűen ábrázol egynéhány halászbarkát, mily kevés eszközzel, néhány szerény hullámvonallal van érzékítve a víz. Témái olyanok, hogy a legtöbb festő és grafikus elhaladna mellette, anélkül, hogy észrevenné a természetben azt, hogy ezt rézre vetni érdemes. A téma jelentéktelen, megrögzítésre alig érdemes és csak azáltal válik érdekessé, ahogyan azt nekünk Vadász az ő szemével, az ő tűjével elmondja. Egynéhány távoli dombocska, az unalmas vasúti töltés, egy kis vidéki szegényes uszoda, deszka- és kabinjaival — és íme, mit csinál minebből Vadász! Egy mezei virágszál rajta, egy csicsergő madár; egyszerűbben és szebben aligha tudja ezt valaki megrajzolni, mint a vonal új magyar mestere. Ha megnézzük egész eddigi oeuvrejét, mindegyikben találunk egy finom, lírikus elbeszélést és a művek mégsem édeskésék, nem a tetszésre készültek.

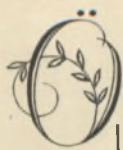
A magyar táj különös melankóliáját kevesen tudják úgy visszaadni a magyar dombvidéket és rónaságot ily jellegzetesen még senkisémet adta vissza a rézlapon. **Conrad Gyula**

Vadász Endre: Halászkok. (Rézkarc)

Vadász Endre: Kertészet. (Rézkarc)

RMÉNYESSY KÁLMÁN

FIÓKOK:
DEBRECEN
GYÖR
MISKOLC
SZEGED
SZOMBATHELY
SOPRON
PÉCS
KECSKEMÉT

DÉLIGYÜMÖLCS BEHOZATALI VÁLLALATA

BUDAPEST IV. KER., FERENCIEK TERE 35

TELEFONSZÁM:
AUTOMATA 13-4-59

1. példa

SABA

OLAH GYÖRGY OKLEVELES GÉPÉSZMÉRNÖK, ÜGYVIVŐ ● BUDAPEST VI, ARADI UCCA 30
TELEFON: A. 33-4-66
BUDAPEST,

2. példa

Az egyszínű kereskedelmi nyomtatvány

Jelentőségét a gazdasági válságokozta szegénység és az ennek nyomán fellépő takarékosági törekvések nagy mérvben megnövelték. Könnyen megállapítható, hogy manapság igen ritkán jutunk 2 vagy 3 színű akcidens-munkához. Ezek ma túlnyomó részben egyszínben készülnek. Rendkívüli eset már az is, ha fekete helyett színes festékekkel nyomtathatjuk a kereskedelmi nyomtatvány-féleket.

Ez a megkötöttség természetesen nehezebb feladat elé állítja az akcidens-szedőt, aki hivatásának magaslatán állva, kell hogy az egyszínű nyomtatvány-szedésnél is tudásának megfelelően remekeljen.

Ez pedig nem is olyan könnyű feladat,

hiszen a színes nyomás kizárásával egyik legfontosabb munkamódszerétől fosztották meg.

Azt tudjuk, hogy az egyszínben készülő akcidenciáknál rendkívül csinján kell bánni tudni a betűvel, dísszel, miután ezekkel lehet csak dekoratív és esztétikai hatásokat belevarázsolni az egyszínű kivitelű akcidenciába.

Legfőbb követelmény, hogy az egyszínű kereskedelmi nyomtatvány maga meztelenségében jól hasson, szemnek tetszetős, vagyis izléses legyen.

Nagyon nehéz ennek technikai feltételeit pontosan és szabatosan meghatározni. Nehéz feladat ez, főként azért, mert az egyszínű nyomtatványnak úgy szólván a betű egyedüli díszítő eleme,

amely szépségével, nemes vonásaival, artistikusságával kell, hogy pótolja a színes nyomás által könnyebben elővarázsolható effektusokat.

A betű, mint díszítő elem. Erről már sokat írtunk a múltban és bizonyára még többet fogunk erről olvashatni a közeljövőben is. Hogy a betű dekoráljon, ahhoz elsősorban művészkéz alkotta nemes típus kell, másodsorban, hogy az akcidens-szedő a betűt rajzi és stílusbeli természetének megfelelően alkalmazni tudja.

E tekintetben több csoportra sorolhatók meglévő betűöntödei készítményeink. Vannak betűk, amelyek túlnyomórészt egyszerűen nemes vonalúak, vagy kevésbé artistikus jellegűek és ennek

ef

ENDLOH FEDOR

AZ ELSŐ BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG SZEGEDI VEZÉRKÉPVISELŐJE

SZEGED
TISZA LAJOS TÉR 60
TELEFON 365

3. példa

METZER BÉLA

MODERN MŰBÚTORASZTALOS ÉS DÍSZÍTŐ KÁRPITOSMESTER

A BESZTERCEBÁNYAI HAJLÍTOTT FABŰTORGYÁR MAGYARORSZÁGI BIZOMÁNYOSA

MINTATERMEK:
GIZELLA TÉR 36
ÉS FŐ UCCA 86BUDAPEST, IV
BÉCSI UCCA 43

4. példa

megfelelően úgyszólván nem is tűrnek vonal- vagy körzetdíszítést. Ilyen betűk az úgynevezett kártyaírások és az írott betűk.

Ismerünk betűtípusokat, amelyek egyszerű, síma vonaldísznél egyebet nem bírnak el. Ilyenek a klasszikus vágású antikva és medievel típusok, amelyek semmiféle brutális hatású agyonléniázást nem tűrnek. Egy-egy vonal, amely az ilyen típusok legvastagabb betűvonalánál vastosabb, már idegenszerűen, bántóan hat.

Az ecsettechnikájú betűk már megtűrik a hasonlethechnikájú dekoratív elemeket, elbírnak a magunkvéste linó- vagy ólommetzes díszítő foltokat, még egyszínű kivitel esetén is.

Dekorálhatóság szempontjából leghátsóbb típusunk az elementáris szedésmodor betűje: a groteszk. Ez sok mindent elbír és megítél. A vonal — vékony

vagy vastag — a blickfangos foltok, a szaftos iniciálék okkal-móddal alkalmazva, nagyon jól megférnek a groteszkbetűs sorok között és mellett.

Azt mondhatjuk, hogy a modern betűöntésnek ma már nincs is olyan típusa, amely ne volna alkalmas nyomtatványoknak egyszínben való ízléses kivitelére. Sajnos, azonban nekünk számolnunk kell azzal a nagytömegű, 30—40 éves betűvel is, amely sem művészi, sem más szedésmodorbéli szempontból nemcsak nem alkalmas akcidenciák szedésére, hanem egyenesen kárhozatos. A mi nyomdáink pedig bővelkednek ilyen típusokban, sőt egyes helyeken valósággal divatba akarják hozni ezeket a hozzánemértő rajztanár és címfestőalkotta típusokat. Erre szomorú példa egy nagyobb vidéki városbeli eset, amiről lapunk egyik olvasója értesített. Ez esetben arról van szó, hogy

a nyomda újabb keletű betűanyaga nagyon elkopott, utánpótlást és felfrissítést kíván, új típusok beszerzésére pedig a nyomda a mai viszonyok között nem gondolhat. De mert jobb betűkre mégis csak szükség van, előkerülnek a regálisok porlepte, legelrejtettebb fiókjából a 90-es évek „díszbetűi”: a mágnásbetűkhöz hasonlatosan rovátkás betűk, a kétszínű nyomáshoz alkalmas kontúros betűk, a japános hatások alatt készült ecsetbetűk. Előkerültek, mert ezek a betűk még nagyon jó karban vannak, miután anno dazumal csak külön kivételes főnöki engedéllyel volt szabad azokból egy-egy sort szedni. Ez a nyomda ma ezekkel a betűkkel akar operálni, ezekkel a típusokkal akar időszzerű tipográfiát kultiválni. Ilyen esetekben bizony nagyon nehéz jó tanácsot adni akcidensszedő-kollégánknak, mert annyira régi divatú és ízléstelen betű-

GG**AZ IKAR**AUTÓBENZIN ÉS OLAJ
BUDAPESTI
EGYEDÁRUSÍTÓJA**TÖLTŐÁLLOMÁS MINDEN
NAGYOBB VÁROSBAN****GARAMY G.**MOTOROLAJ- ÉS BENZINKERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST IV, FERENC JÓZSEF RAKPART 18 SZÁM
TELEFONSZÁMOK: AUTOMATA 34-5-12 ÉS 34-5-14

5. példa

SÁGHY DEZSŐ**H
A
G****A HAG-KÁVÉKÜLÖNLEGESSÉG****KÁVÉNAGYKERESKEDŐ****NAGYBECSKEREKI BIZOMÁNYI LERAKATA****TELEFÓN 86****NAGYBECSKEREK, SÁNDOR KIRÁLY TÉR 21**

6. példa

alkotások, a mai korszellemmel sehogy sem egyeztethetők össze.

A régi típusok közül bizony csak az egyszerű antikva, mediavel betű az a típus, amely a mai tipográfiában még felhasználható. Már a régi vágású groteszketűk sem alkalmasak a mi céljainknak s a 15–20 év előtti ecsettechnikájú betűk között is vajmi kevés az olyan, amely ma még számít.

Ha modern és új betűk fölött szemlélet tartunk, úgy a legtöbbjét már alkalmasnak találjuk az egyszínű akcidenziák céljaira. Akad ezek között klasszikus antikva, mediavel, modern groteszk és a kettős vagy árnyékolt vonalas díszbetű. Ez utóbbiak csak mérsékelt alkalmazásban felelnek meg: egy-két sor egy nyomtatványon elegendő, több ilyen sor már izléstelenül hat.

Hálás betűtípus manapság a negatív betű is, mert ezt — kivált a folthatásos

és ritmikus szedés kiképzésnél — alkalmazhatjuk szép sikerrel.

Nagyjából a groteszk mondható divatbetűnek, de nem kisebb jelentőségű a nemes antikva típus sem.

Dekoratív elemként a pusztá egyenes vonal játszik szerepet. Az 1 pontos vastagságtól a 4 ciceróig olyan folt- és ritmus skálával rendelkezünk, aminőt semmiféle más régi körzet- és díszítés-garnitúra nem nyújthatott.

Persze, a betűvel s méginkább a díszítőanyaggal csinján kell bánni. Az egyszínű nyomtatvány nem tűr meg túlhajtott méretezésű vonaldecorációt. A betű egyszerűsége mellett a dísz egyszerűségét kell hangsúlyoznunk. A kettőt harmonikusan kell összeegyeztetnünk, hogy az izléses, jó hatás tisztán és nemesen csendüljön ki munkánkból.

Lássuk már most az egyszínű akciden-

ciák szedésének alapfeltételeit, amelyeknek figyelembevételével jó és hatásában szolid, szép nyomtatványt állíthatunk elő.

A legfontosabb feltétel a betűtípusoknak helyes megválasztása.

Mai felfogásunk meglehetősen rugalmas etekintetben és általában hangoztatják, hogy bármilyen fajtájú is legyen az elkészítendő nyomtatvány: a betűfaj megválasztása nem okozhat gondot, mert ma már bármilyen — antikva, groteszk, hajszálvonalas, vékony, félkövérvagy kövér — betűt jó sikerrel használhatunk fel céljainknak.

Nagyjából ez a vélemény meg is állja a helyét, mégis kell kivételeket is statuálni. Vegyük sorra a típusokat.

A kártyaírások közül az antikva és groteszk-jellegűek — ha nem tartoznak e család ú. n. díszbetűs ágához — bármilyen nyomtatványfajtához jól felhasznál-

FRIEDREICH

VILLAMOSSÁGI BERENDEZŐ

A MODERN KIRAKATVILÁGÍTÁS ÉS VILLAMOSSÁGI REKLÁMOZÁS SPECIALISTÁJA
BUDAPEST V, LIPÓT KÖRÚT 36

7. példa

ANGER

MEZŐGAZDASÁGI GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
GYÁR: MOSON · KÖZPONTI IGAZGATÓSÁG: SOPRON

TELEFON 365

SOPRON,

ÁRPÁD TÉR 6

8. példa

nálhatók. Kivétel azonban a reklámosajjtótermék, amelyhez már hasontermészetű betűt kell választanunk. A kártyaírások a klasszikus típusok közé tartoznak s ezért kevésbé alkalmasok reklámszedésre.

A kártyaírások ama csoportja, amely a régi mágnás írásokhoz hasonlóan, díszített betűvonalakkal bír, úgyszólván kizárólag eljegyzési és esküvői meghívókhoz, névjegyekhez alkalmas, olykor azonban felhasználható 2—3 soros egyszerű cégjegyzékhöz is.

Ha ezeknek a típusoknak van cicerónál nagyobb fokozata is, úgy ezekből a tertia—text nagyságú címbetűkből egy-egy címsor — cégnév — már jól felhasználható a szolid kivitelű kereskedelmi nyomtatványokon is.

Az ugyancsak kártyaírások soraiba tartozó írott betűk felhasználási lehetősége meglehetősen korlátozott. Leg-

inkább a családi jellegű nyomtatványokhoz alkalmasak, a kereskedelem ezt a fajtát legfeljebb 2—3 soros cégjegyeknél, vagy rövid szövegű, elegáns kivitelű értesítéseknél szereti. Az írott betűk nagy fokozatai (2 mitteltől felfelé) — már általánosabb használatra is megfelelnek. Ezekből egy-egy fősor, hozzájuk hasonlóan finom vonalas antikva vagy egész vékony groteszk betűs szöveg keretében igen jól hat levélfejeknél, cégjegyeknél, körleveleknél is. Meg kell azonban jegyezni, hogy erre a célra is csak a modern betűvetés-szülte írott jellegű betűk alkalmasak; a kimondottan angol — szépírás — típus ilyen célra nem alkalmas.

A kártyaírásokkal egy fedél alá vonhatók az ú. n. díszbetűk is, amelyeknek vonalai vagy kettős, hármás vonalak, avagy díszített jellegűek. Ezek a típusok kiválóan alkalmasak nyomtatványok

díszítésére, de a mérséklést nyomtatókosan kell hangsúlyoznom, mert ez a fajta nem alkalmas arra, hogy 1—2 sornál többet szedjünk belőle. Csupán úgy hat, ha a címsort szedjük ebből, ezenkívül legfeljebb még egy sort, ügyelven arra, hogy a két díszbetűs sor az egyéb közönséges betűből szedett sorok egymástól elválasszák. Közvetlen egymás alatt ilyen sorok kellően nem érvényesülnek.

Ugyanez a szabályféle fokozottabb mértékben áll fenn az ú. n. negatív betűkre, amelyek fekete vagy szürke (tehát tele, illetve vonalzással vagy pontozással felbontott felületű) háttérből fehéren (illetve a papír vagy alapnyomat színében) jelennek meg szemeink előtt. Ez a fajtája betűinknek kifejezetten folthatású jelleggel bír s ezért felhasználásuknál óvatosan és megfontoltan kell eljárunk. Egy nyomtatvány (főként

ELSŐ DÉLMAGYARORSZAGI GABONAKERESKEDELMI VÁLLALAT

EIGNER
ÉS
BERING

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY HORTHY MIKLÓS KÖRÚT 38 • TELEFONSZÁM: 3-89 és 3-90

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

9. példa

LEDERBURG
EDE

AGFA-FÉNYKÉPÉSZETI CIKKEK: FÉNYKÉPEZŐGÉPEK, LEMEZEK, PAPIROK,
VEGYSZEREK ÉS MINDEN EGYÉB FOTÓSZÜKSÉGLETI CIKKEK NAGYRAKTÁRA

BALASSAGYÁRMAT, KOSSUTH LAJOS UCCA 36 (SAJAT HAZ) • TELEFONSZÁM: 2-49

10. példa

kereskedelmi sajtótermék) ebből a betűfajtából sem igen bír el többet 1—1 sornál, bár el tudunk képzelni reklámszerű szedést, amelynél kivételesen 2—3 sor is nagyszerűen érvényesülhet. A modern antikva típus — a névjegytől a reklámos szedésig — minden nyomtatványhoz univerzálisan használható.

Ugyanez áll a groteszk betűre is. E két fajtánál mégis mérlegelés tárgyává tehetjük a választást. Mert például egy divatszalon cégjegyéhez az antikva alkalmasabb a maga finomabb vonalaival a groteszkkal szemben, de ha bármily okból mégis az utóbbit választjuk, ügyeljünk, hogy ez a groteszk a finomabb vonalúak közé tartozzon. A „konstruktív elmék” ugyan ezt soha sem fogják aláírni, mert szerintük a

divatszalon cégjegyét is lehetséges vastag — reklámosan szaftos — betűből kiszedni, a magam részéről mégis a régi módú, de jó felfogás felé hajlok, amely szerint a vastagvonalas groteszkból szedett divatszalon-, vagy ékszerész-cégjegy époly kellemetlenül hat, mint a reklámfestő részére készített olyan cégjegy, amelyet túlságosan finom vonalas betűből szedtek.

A családi nyomtatványokhoz például ne használjunk vastosvonalú betűket, mert ezeket természetük valamiképpen egészen más téren való alkalmazásra predesztinálják, csak éppen nem eljegyzési kártyák stb. szedésére.

Ha a tervezésnél a betű karakterében már megállapodtunk, a további elhatározás a nyomtatvány jellegéhez való helyes alkalmazkodás mezejére esik. El

kell döntenünk — amennyiben ezt a megrendelő nem szabta volna meg — reklámos vagy szolidabb jellegű legyen-e a készítendő nyomtatvány.

A szolidabb jellegű kivitel túlzásokat nem tűr, a mesterkelt hatásvadászásra sem nyújt alkalmat s feladatunkul egyszerű sorszedést, sorkompozíciót jelöl ki s kimondottan finomabb ízlésű munkára utal. A reklámos megoldás ezzel szemben már szabadjára engedi a fantáziát, amely a hatás fokozása céljából szívesen nyúl a végső-segédeszközök-höz, az ólom- vagy linolemezhez is.

Cikkemben azonban kizárólag a leggyakoribb nyomtatványtípussal, az egyszerű kereskedelmi nyomtatvánnyal óhajtván foglalkozni: a reklámos kivitelre nem fogok kitérni s kizárólag a finomabb kivitelű egyszínű levélfejek

ELŐFIZETÉSI DÍJ
EGY HÓNAPRA 2.50 P
NEGYEDÉVRE 6 P
EGÉSZ ÉVRE 22 P
KÜLFÖLDRE
EGÉSZ ÉVRE
350 LEI — 250 DINÁR
150 CSEH KORONA
25 SCHILLING
POSTATAKARÉK-
PÉNZTÁRI
SZÁMLA 38667.

DÉLMAGYARORSZÁG
LEGOLVASOTTABB LAPJA

SZEGED

FÜGGETLEN POLITIKAI
KÖZGAZDASÁGI ES KERESKEDELM
HIRADÓ

*

HIRDETÉS DIJAK:
MILLIMÉTERENKÉNT
1 PENGŐ 50 FILL.
EXPRESS
HIRDETÉSEK
EGY SZÓ 10 F
KIADÓHIVATAL:
DUGONITS TÉR 6
TELEFON: 358
HIRDETÉS FELVÉTEL
MINDEN
TRAFIKBAN

11. példa

MECH

RÁKOSSZENTMIHÁLY HIRDETÉSI ÉS HIRLAPELŐFIZETÉSI IRODA
LAJOS UCCA 6 KÖLCSÖNKÖNYVTÁR

HIRDETÉSEK ES ELŐFIZETÉSEK
FELVÉTELE AZ ÖSSZES HAZAI
ES KÜLFÖLDI LAPOK
RÉSZERE

RÁKOSSZENTMIHÁLY, 193

12. példa

tervezését fogom tárgyalni, olvasóink köréből megnyilvánult kívánságnak megfelelően.

E közleményhez 12 levélfejet terveztem. Valamennyi egyszínben terveztetett, de tárgyalásuk során meg fogom említeni a két színre bontásra kínáló lehetőségeket is.

Ezeket sorba véve, lássuk az **1. példát**. A példánkban kiválasztott betűtípus: a Garamond-betű, egészen laza sorképzést igényelvén, ehhez képest a szöveg sorait a maguk természetes adottságukban építettük össze. A tagolás, foltképzés ez esetben önmagától adódott s a felhasznált vékony vonalak és a kezdőbetű éppen csak jelzik a díszíteni akarást. Mert valójában ez a soralakítás díszítést nem is igényel. — Ugyanezt a szedést kétszínben úgy

nyomhatnók, hogy vagy pusztán a vonaldísz nyomnók valami élénk színnel (piros, viridinzöld), avagy ezt feketében hagyva, a cégnevet és a cégcímet nyomhatnók élénk színnel.

A **2. példa** ugyancsak természetes esésű sorokból álló egyszerű levélfej, melynek súlypontját a jobb oldalra helyeztük át. A fősor a többi szövegtől vastagabb vonal választja el, mintegy válaszfalként húzódik a díszített betűjű és egyszerű antikva betűjű szövegsorok között. Színekre bontása többféle is lehet és pedig: élénk színnel nyomható részek lehetnek, 1. a vonalak és a cég hely előtti picinyke korong, vagy 2. az Oláh György stb. kezdetű sor s ennek folytatását képező céghely, mely esetben azonban az O, G kezdőbetűk és a 30 házszám feketén maradjanak a kis

koronggal együtt s végül 3. feketével nyomhatnók a Sába fősor az alatta lévő vastag és a dátumsor alatti vékony vonallal s a kettő között kis koronggal, míg a többi szöveget valamilyen élénk színnel (pld. kobaltkék, zöld- vagy bordószínnel).

A **3. példa** fősora negatív betű lévén, a kompozíció is az így kapott fősorfolt-hoz igazodik, főként dekoratív részében. A vékony léniasorok és a dátumsornak szánt rásztervonal adja ki a kompozíció foltját, négyszögét, amelynek tükrében azonban az egyéb szöveg szabadon alakuló sorokból alakul ki. Kétszínű megoldás esetén az „ef” szignetbetűk és a léniasorok élénk színnel nyomhatók.

A **4. példánál** a szignet alkalmazása tette szükségessé a jobboldali foltki-

képzést, amelyhez a fej főcsoportja úgyszólván szabadon csatlakozik. Ilyen természetű kompozícióhoz az antikva típus is megfelelő, ellenére a modern groteszkvonalú szignetnek. Ez a betűfajta — a fősorhoz felhasználható díszített betűt is figyelembevéve — egy-magában is díszít s így a szigneten kívül egyéb díszítőelem alkalmazása feleslegessé válik. Színes megoldás ez így is, mert a szignettet feketének, a szöveget szürkén ható foltnak tekinthetjük, de ha színben nyomtathatók, úgy cégnevet, a bizományosi jelleget jelző 3 sort és a céghelyet kellene élénk színnel nyomni, avagy a szignettet és az ezzel egyszélességű alatta lévő sorszöveget volna ajánlatos egy nem túlságosan élénk (pld. kék vagy zöld) színnel nyomni s így a jobboldali szedés-csoport feltöltését kihangsúlyozni.

Az **5. példa** a fehér-szürke-fekete folttechnikának megfelelően van alakítva, a világos sorok alkotta szürke hatású sorok közepette a fekete negatív szignetbetűk, a félkövér sorcsoport és a két fekete kocka képezik az egész sötét elemeket, míg a szignet oldalán és alsó vonala alatti üres felületek fehér mezőit kellően mozdítják elő a példa jó folt-hatását. A sorok kiképzése különben itt is erőszakosságtól mentes. Színre bontás szempontjából elsősorban a fekete elemek jönnek számításba, mint egy második színnel nyomható szedésrészek, másodsorban pedig a díszbetűs fősorok. Első esetben a fekete részek hideg színnel (kék, zöld vagy ezek árnyalatai) nyomhatók, második esetben a cégsorok igen élénk (vöröses narancs, piros vagy bíbor) színnel volnának nyomandók.

A **6. példánál** a ma gyakran és előszeretettel alkalmazott spacionálást alkalmaztuk. Ehhez a szedéstechnikai fogáshoz kivált magyar szövegű szöveg nélküli nyomtatásunk, amikor a groteszkbetűs sorok egyenletes feltöltését akarjuk biztosítani. A magyar szövegben gyakori AT, LY, YA stb. betűpárok a feltöltött betűs szórészekből kellemetlenül emelkednek ki s így — miután más módszer az elhárításra nem kínálkozik — a ritkítást sikerrel alkalmazhatjuk. E példánál különben a ritkítást a HAG szó Schäffer-betűi vonalhátterének rajzi kiképzése is iníciálta. Ezt a példát színesen készítve, élénk színnel (pirossal) kellene nyomni, a „Sághy Dezső — a HAG-kávékülönlegesség nagybecskereki bizományi raktára” szöveget, meg a 3. sorban lévő szívet.

A **7. példánál** a szignet és vonaldíszrel szürke színfoltot vittünk a kövérbetűs sorszöveg közé. Így feketén nyomva sem rossz hatású, a gyakorlatban gyakori egyetlen barna- vagy kékszínű nyomással hatása csak fokozódik. Kékszínű ki-

vitel esetén csupán a dekoratív elemeket, tehát a szignettet és a 3 vonalat volna ajánlatos akár hideg, akár meleg színnel nyomtatni.

A **8. példa** az eddigiektől eltérőleg központi elrendezésű s dekoratív részében is szimmetrikus megoldás. A sablonos megoldástól megkülönbözteti mégis a fősor nagy negatívbetűs foltja s ennek kivitelénél alkalmazott ugyan-csak erős fekete pontok — vonalak. Színes megoldásnál csak a fekete szedésrészek intenzívitása volna színes nyomással enyhítendő.

A **9. példa** is centrális kiképzésű, azonban a súlypont itt kizárólag a papír közepére korlátozódik s a két hosszú sor csupán a szélső nagy üres felületek enyhítését célozza. Színes nyomás esetén a szignet és a cégnevek nyomandók élénk színnel.

A **10. példa** egész fekete elemei a szürkés hatású mellékszövegből külön kiemelésű dekoratív foltokként tűnnek elő. Színes kivitelnél elegendő a szignettet helyettesítő „A” betű, a ciceró vonal és kocka színesen nyomása, a cégsor maradhat feketén is, egy második színmegoldás volna, ha a cégsort nyomnók élénk színnel, minden egyebet feketén.

A **11. példa** a sokszövegű, központi elrendezésű levélfejek szinte sablonos megoldása. A kétoldalt elhelyezett szövegek sorai szabadon kieresztettek; nem tartván célszerűnek a mindenáron való blokkszedést. Színes megoldásnál a lapcím és a két vonaldísz az, amit színesen lehetne nyomni.

A **12. példa** a ritkán, de mégis előforduló túlrövid cégsorok szövegére ad megoldást. Vonaldísz egyszerű mellékzöngé, amely azonban hozzásimul a soralakításhoz. Színes kivitelnél is csak a vonalak nyomandók színesen.

Amint látható e példákban, egyszínben is lehet kedves és jó kereskedelmi nyomtatványokat előállítani. Ha ilyen munkára kapunk megbízást, ne akarjuk az egyszínű kivitel mindenáron felesleges díszítésekkel „szébbé” varázsolni. A túldíszített munka színes megoldásnál is nehéz és vásári jellegű. Sokkal célravezetőbb az egyszerű nyomást ugyancsak egyszerű szedés-kivittel párosítani. Tévhit az, hogy a tömbszedés hatásos. Igen, az, de nem mindig; ellenben a sorok természetes alakulása mindenkor jó és ízléses munkát eredményez s megkönnyíti a munkát.

Sokkal céltudatosabb szedés-termelés az, ha a leszedett sorokat erőszakoskodás nélkül, arányosítási képességünk teljes érvényesítésével állítjuk be a papír síkjába, ügyelve a helyes sorképzésre és foltalakításra, amelynek egyedül lehet szerepe az egyszínű nyomtatvány szedésénél. **Wanko Vilmos**

Keep smiling:

Jobb esztendőt! — Kondíciót! — Barátság! — Freundschaft! — csupa friss üdvözlésforma az évtizedek során bizony nagyon is megkopott „Boldog új évet!” sablon helyén. Talán ez jellemzi a legkorszerűbben a már-már túrhetetlenné váló gazdasági leromlás közepette ránköszöntött új év tipográfus üdvözlőlapjait. Ehhez a régi szép nyomdászszokáshoz ma is ragaszkodó kevés számú nyomdászok néhány mintha érezte volna, újról köszöntőjének értékelését csak hatványozhatja, ha nemcsak a kivitelben produkál új, korszerű formákat, hanem az üdvözlés megfogalmazásában is friss ötleteket csillogtat.

Bíró Miklós az amerikai légkörben magába szívott legfrissebb eszmejárásnak engedett kitérőt, amikor négyoldalas lapjának belső oldalán „Keep smiling!”-gel ront rá az adresszánsra, nem gondolva arra, hogy ebben a megvénhedt óvilágban a szívből jövő „Tessék mosolyogni!” vezényszóra legfeljebb egy kénszeredett torz mosoly lehet a legvalószínűbb eredmény. Talán így érezte maga is, mert bizony az üdvözlő első lapján a talpra állított fischalmazt ábrázoló fotó szürke foltjából élénken villog elő a szokványos „B. u. é. k.” szólás-mondás, ami mindenestre azt a gondolatfűzést kelti életre, hogy előbb következéské be a boldog új év, azután szívesen honoráljuk a „Keep smiling!”-et is. — Az üdvözlő-lap tipográfiája egyszerű folttechnika, külső fotója ötletes és jó.

Bezúr Géza üdvözlője egyszerű konstrukciójú. A négycicerós szürke folt a háromsoros szövegcsoporthoz ellenkező sarkára eltolva, jobb konstrukciót képezett volna; mostani formájában az oszlop a levegőben lóg.

Böröndy Imre sárga-piros-kék-fekete nyomású lapja a jobb összehatású kártyák közé sorolható.

A német **Bildungsverband** egyszerűen komoly kivitelű üdvözlő-lapján kíván munkát mindenkinek és a gazdasági helyzet javulását, hogy a szakkulturális munkálkodás továbbra is ambícióval folytatható legyen! A germán nyomdászok törhetetlen öntudata és lángoló szakszeretete kiérezhető ebből az egyszerű üdvözlésből.

Dukal Károly is egyszerű, de elgondoltságban friss konstrukciójú lapon kíván jobb esztendőt.

Dressler Brunó, a Bildungsverband elnöke, a német szakkulturális munka lángoló lelke apostola, „Freundschaft!”-tal üdvözlő kollégáit, dobornyomással kombinált egyszerű szedésű lapján.

Feld Mór kollégáknak ez idén nem volt alkalma üdvözlőjét ólomból formálni: humoros rajzú lapján „Kondíciót!” sóváróg, — nyilván nem csak ő áhítja, sorstársainak is kívánja.

Fekete Géza a Bethánia-nyomda szigetjé mellett két pontos vonalakból szedte ki az üdvözlés szövegét. Egyszerű és artisztikus munkát adott.

Fehér Sándor kézzel rajzolt kétféle lapocskájára ötletegegről és jó formázásról tanuskodik.

Fisch József gépmester kollégánk ezúttal nem nyult a szedőanyaghoz, de annál meggyőzőbben adta tanuságát rajzolóképességének. Az exhibíris-szerű rajzkompozíciót ügyesen kerekítette ki szedéssel s lemezvésettellel kombinált üdvözlő-lappá.

Horváth Ferenc szimbolikus léniaszedéssel felfrissített újévi lapja jó megoldású és szolid hatású munka.

Heckel József kézzel rajzolt folthatós lapja jó szerkezetű munka, de a tollrajzszerű szignet nem illeszkedik bele az erős foltos, színes, markáns konstruktív betűs kompozícióba.

Herschkovits Dezső tiszta konstruktív tipográfiájú üdvözlő-lapja ötletesség és jó kivitel dolgában pompásan sikerült.

Kner Imre, Kruchló István és Malatinszky Lajos (Gyoma) lapjainak egyéges szövegszedés-technikája finom s ehhez harmonikusan simul a kísérő vonaldísz is.

A **Kner-nyomda** üdvözlő-lapját Kozma Lajos grafikus tervezte. Első lapján a nyomda közismert szignetjét látjuk, belső oldalain a cég reklámszövegén kívül a jókívánságot kék, illetve piros mezőn fehér betűkkel.

Klindera József egyszerű, kissé régies ízű lapján a korszerű „Barátság!” szó-lással üdvözlő.

Ugyanílyen régies elgondolású lapot készített **Kerekes István** (Kecskemét) is. A lap kivitele azért jó s összhatását még inkább javíthatna volna, ha a szedést legalább 2 ciceróval magasabbra nyomta volna s nem pontosan a papír közepére.

Mádi Sándor (Arad) fotóval, rajzzal kombinált szedésű lapja, sok korszerű motívum mellett nem nélkülözi a közel-múlt nyugtalanabb elemeit sem.

Neumann László lapja szimbolikus lapján több a vonal a kelleténél. A forma és ötlet máskülönben jó.

Rubiczky Ferenc némfelületű papírra intenzív színekkel nyomott lapja jó összhatású, amit azonban még fokozni is lehetett volna a szövegszedés jobb kiképzésével és nem ezüstös, hanem színes alapon való jobb érvényrejuttatásával.

Román Imre ez évben is egyszerű, jól megépített és kiegyensúlyozott szedésű lappal szerepel a gyűjteményben.

Johann Reidinger (Németország) léniaiból szedett szöveggel, artiztikusan kiképzett lapot küldött be.

Schneider Jenő kifogástalan szedéskompozíciójú lapjának árnyékolt folthatós szignetje helyén jobb lett volna szíluettszerű kivitel.

Spitz Adolf kollégánk üdvözlőjén, a tőle megszokott precizitású léniaszedéssel előállított fő szövegcsoporthoz egyéni stílusát visszatükröztető szöveg- és léniaszedést komponált. Összhatásában jó, kivitelben kifogástalan.

A **Székesfővárosi házinyomda akcidentszedői**, névszerint: Jankech Mihály, Grosswald Ferenc, Lengyel Ferenc, Nyári Géza, Pogány Nándor és Polgár István, valamint a melléjük beosztott Bruder István és Somogyi Andor tanulók, Czinder Antal osztályvezető írá-

nyítása mellett szedték, illetve rajzolták meg üdvözlő-lapjaikat. A lapnak konstrukcióbeli kivitele jórészt még kissé zsuftolt. A legtestzetősebb Pogány Nándor és Jankech Mihály kollégáké, mert egyszerű tipográfiájuk közelebb férkőzik a nyomdászlelekekhez. Jó ötlet Lengyel Ferenc lapja is, a papírsíkon való elhelyezése azonban elhibázott. A lapok nyomója: Drietomszky Ferenc, jó munkát végzett.

A **Székesfővárosi házinyomda monotype-szedői**: Hartmann, Drexler és Mihalik, ez alkalommal is himzésintaszzerű szedőgépanyagból billentyűzték össze és öntötték ki üdvözlő-lapjaikat, melyeknek megoldása jó és gondos munkára vall.

J. Tóth Gusztáv egyszerű lapjának szedésszerkezete, foltkiképzése egyaránt jó.

Weisz Mór üdvözlő-lapja az egyedüli, amelyik főként egyéni fotografiával helyettesíti az üdvözlő nevét. A fotó kivitele jó. Még jobb lett volna az üdvözlés és név szövegét piros nyomással kiemelni a fotó szürke foltjából.

Werner Jenő (Bratislava) üdvözlő kártyája pompás ötletet valósít meg. Szedéskivitelben is jó, kár, hogy a névhez — a többi betűhöz nem simuló — avult angol írott betűt használtak. Stílszerűbb lett volna a groteszk.

Az újévi lapok tömegéből ez idén bizony sok-sok kollégánk megszokott laposkaja hiányzik, mert — mint munkanélkülieknek — nem volt alkalmuk ötleteiket megtestesíteni. Reméljük, hogy legközelebb már nem fognak hiányozni. Szívükből kívánjuk!

Wanko Vilmos

Két vidéki hirlapról

Pár héttel ezelőtt az „Alföldi Ujság” és a „Szentesi Hírlap” egy-egy számát küldték be megbíralás céljából. A beküldő kísérő levélben csupán annyit ír, hogy „bizonyos oldalról a lapok kiállítását illetőleg súlyos kifogások történtek a Sz. H. rovására” s ezért az ez utóbbi lapot előállító szakszemélybet nevében lapunk szerkesztőségének véleményét kéri a két lap technikái kiállítását illetőleg, „különös tekintettel a hirdetésekre”. — Beküldött nyomtatványokról mindenkor szívesen mondanék véleményt, mert feltételezzük, hogy a beküldő tanulni akar, el van készülve arra, hogy kifogások fognak felmerülni, amelyeknek oktató hatása alól nem is akarja magát kivonni, ellenkezőleg: a kritikával kapcsolatos jó tanácsokat a jövőbeni munkálkodás során meg is fogadja. Ebben az esetben azonban a beküldés nyilvánvalóan azzal a céllal történt, hogy a kritika egyben ítélet legyen: melyik lapnak az előállítása szebb, jobb és praktikusabb? Ebben az esetben csak egy dolog felől lehetünk biztosak: hogy a kritikáért az egyik fél — a két lapszemélyzet közül

valamelyik — meg fog orrolni, mert az összehasonlító kritikának mindig ez az egyetlen biztosan beálló következménye; és semmi kilátás sincs arra sem, hogy a bírálat kapcsán nyilvánított esetleges jó tanácsokat meg is hallgatják. Éppen erre való tekintettel ezúttal a két lapról pusztán leíró kritikát adunk s a tanácsokkal adósak maradunk. — Az „Alföldi Ujság” előttünk fekvő okt. 18-iki száma 12 oldal terjedelmű, technikai kivitele: a legegyszerűbb lap-szedési technika, címbetűi igen változatosak, túlnyomórészt régi-régi módi ecsetvonalas reklámbetűk. Hirdetéseiben a terület teljesen ki van használva, síkosztásra, fehér-szürke-fekete felületek egymást segítő kontrasztjának kiképzésére való törekvést alig tapasztalunk, amit még súlyosabbá tesz az is, hogy a hirdetések sorai, kis kivétellel, mind kompakt betűkből szedettek, minek következtében a slágerek szinte elmerülnek a fekete betűs tömkelegben. Ez a leírás valóban semmi különösebbet nem fed fel: ilyen a legtöbb vidéki napilap kiállítása s e tekintetben hiába is adnánk tanácsot, tudván azt, hogy a vidéki lapokhoz bizony sehol sem szoktak új betűket használni, hanem kizárólag olyanokat, amelyeket egyéb merkantilis nyomtatványokon nem is lehet a jó ízlés megsértése nélkül felhasználni. Ennek ellenére mégis igen figyelemreméltó az A. U. technikai kiállítása, amennyiben helykihasználási és tördelési módja ma is olyan, amilyent más helyen már évekkel ezelőtt kifogásoltunk. Ez a lap ma is kultiválja azt a módot, hogy a kötőhézag margóját is szöveggel s nagyrésztben hirdetésekkel tölti ki, úgyhogy a két szemben álló 3—3 hasábos oldal egy közbeiktatott 7. hasábbal van egybetördelve. Ilyenformán azután előáll az a különös érdekesség, hogy pl. a 2. oldal közbelső hasábjára tördelt szöveg sorainak eleje a 2. oldalon, a sorok vége pedig a 7. oldalon olvasható, avagy a 6. oldal közbelső hasábsorainak a folytatása a 3. oldalon található. Hát ez a módszer bizony nem valami ideális s még kevésbé praktikus s legkevesbé sem szép. Semmivel sem volna nehezekebb a tördelés, a nyomás, ha az A. U. áttérne az amerikai „lepedő-ujság” formátumára s két 3+1+3 hasábos kis oldalból egyetlen dupla, öt-hasábos oldalt alakítana. Hogy a mostani rendszer csak helykihasználás, azt támogatni tátszik az a körülmény is, hogy a lap e számának 9—12. oldalai 8—10 ciceróval (!) hosszabbak a normálnál, olyannyira, hogy az oldalak utolsó sorai egész a papír széléig érnek, sőt az impressziom sorának alsó része a cilinderre nyomódik. — A másik lap — a „Szentesi Hírlap” — technikai kivitele már figyelmesebb és ízlés-

sesebb, bár ez sem emelkedik felül az átlagon. Címbeütői nem olyan sokfélék s jobb vágású betűk. Hirdetéseiben jól keverik a vékony és kövér betűsorokat s a területet nem használják ki teljesen, úgyhogy a kontraszthatás kialakítására való törekvést nem lehet ezektől elvitatni. Vannak rajzolt rovattípusai is: ezek egyike-másika jó, de pl.

A szaktanfolyamok 1931–32. évi eredményét

április hó 10-én mutatták be a Segélyző egyesület Kölcsey ucai nagytermében. Az eddigi hét évről kiállítás után kissé lehangolón hatott a nyolcadik tanév sokkal kisebb méretű beszámoló kiállítása. Már megszoktuk, hogy a tanfolyami anyag megtöltötte az egyesületi színház három frontjának összes nagyobb helyiségeit s nem hagyta kiaknázatlanul az átjáró folyosókat és előszobákat sem, ezzel szemben a mostani anyag csak a Kölcsey ucai front négy — igaz: nagyméretű — termét töltötte meg.

Ennek legfőbb oka: az elmúlt év végén bekövetkezett szakmai leromlás olyan fenyegető mérveket öltött, hogy a Segélyző egyesület, mely a szaktanfolyamokat rendezte, kénytelen volt takarékosági szempontból korlátozni a tanfolyamok kereteit is. Az elmúlt évben a három tipográfiai és egy ólommetzési tanfolyam mellett két általános érdekű tipográfiai és nyelvhelyességi tanfolyam is működött a szedők részére s ezenkívül rendeztek 1 öntő és 4 nyomtatástechnikai tanfolyamot is. Az 1931–1932. évben az anyagi lehetőségek csupán 2 vázlatkészítési és 1 ólommetzési tanfolyam rendezését engedték meg; a többi kénytelen volt az Egyesület ideiglenesen megszüntetni. Ez a kényszerű „leépítés” meglátszott az évről kiállítás terjedelmén, anélkül azonban — ezt nyomban hozzá kell tennünk —, hogy ez az eredmény klassziszán is érezte volna a hatását.

A tanfolyamok eredménye nemcsak hogy nem maradt mögötte az elmúlt évek tanfolyami eredményeinek, hanem ellenkezőleg, lényegesen javult.

Pedig a tanfolyam oktatóinak ezévi működését a gazdasági válság okozta bajok — akármilyen furcsán hangzik is, mégis igaz — hihetetlen módon megnéhezítették. Az év végén életbelépett csökkentett munkaidő teljesen felforgatta a tanfolyamok megszokott rendjét és folyamatoságát, mert a hallgatók egy része délután 2 órakor fejezte be nyomdai munkaidejét, másik része 4 órakor s igen soknak pedig 4–6 óra között kellett nyomdai munkálkodásukat megkezdeni. Ilyenképpen az oktatók — áll ez kiváltképpen a tipográfiai vázlatkészítő tanfolyamokra — kénytelenek voltak az egyéni oktatás

a „Friss hírek a nagyvilágból” rovat címe éppenséggel nem mondható szépnek és jónak. A lap oldalbeosztása, a papíron való elhelyezése kifogástalan; nyomásban is gondosabb munkát árul el. — Ebből a leírásból — úgy hisszük — az érdekeltek s az olvasók is eldönthetik, melyik lapot tartjuk a kettő közül szebbnek, praktikusabbnak! **Vv**

rendszerére áttérni s az eddig nagyrészt rendszeres és egységes oktatás és közös feladatok kiadása helyett minden egyes hallgatót különböző időben különböző és önálló feladatokkal foglalkoztatni.

Ez a rendszer éppen nem mondható ideálisnak, de épp így nem minősíthető eredménytelennek sem, amit legpregnansabban bizonyít a kiállított anyag, amely kvalitás tekintetében lényegesen magasabb klassziszú az előző évek eredményeinél.

A két tipográfiai vázlatkészítő, illetve tervező tanfolyam külön-külön is kezdő és haladó tanítványokból rekrutálódott s már az is kívánatos, szükségessé tette az egyéni oktatás foglalkoztatás rendszerét.

A tisztán tipográfiai vázlatkészítéssel foglalkozó tanfolyamot lapunk felelős szerkesztője vezette az eddigi módszer alapján: A feladatokat úgy kapták a hallgatók, ahogy a nyomdában szokták nekik kiadni a szedendő munkákat, pontos kéziratot, szigorúan megszabott papíralakot és színt, a színek mennyiségét, esetleg a betűfajta és az alkalmazható kivitelbeli lehetőségeket — rajzzal, vésett kombinálhatóságot — mind előírászerűen kapták meg a „feladat-táskán” s ettől eltérni tilos volt. Sőt az sem volt ritka eset, ha a feladat megoldására fordítható „szedésidej” is fixírozták — természetesen csak képletesen, ami azonban megadta a kellő megkööttséget tekintetben, hogy az illető feladat vázlatbeli megoldása egyszerűbb vagy többé-kevésbé komplikáltabb lehet.

E csoport eredménye azután majdnem tisztán csupa tipográfiai feladatokból áll s csak a gyakorlottabb hallgatók kaptak engedélyt a fotókkal és fotomontázsszerű megokolásokkal való kísérletezésre. A munkák kivitele is alkalmazkodik a műhelybeli lehetőségekhez: főként ceruza és színes írón a vázlatkészítő eszköz, bár sokan az akvarell és tempera festéket is igénybevétték a „megrendelőknél” való bemutatás céljára készült vázlatok készítésénél.

E csoportban kivétel nélkül az egyszerű tipográfiát kultiválták, a rajzos megoldások nem mentek túl a házilag lebonyolítható klisépótlás — lénia és ólomvésés — határain túl.

A másik tervezőtanfolyam kiforratottabb képességű hallgatóinak munkáját Kun Mihály kolléga irányította. Itt is a megrendelékenységű tartották szem előtt, de a munkák természete inkább a reklámos és grafikai rajzos munkáknak felel meg. Az eredmény: a színpompás és az ötletekben gazdag reklámok és kereskedelmi nyomtatványok olyan tömege, amelynek láttán teljes mértékben érezzük azt az igazságot, hogy a vérbeli nyomdász az iparművészek eredményeinél is kiválóbb s főként praktikusabb munkákat tud produkálni, csak azért, mert a technikai kérdésekben otthonosabb és a technikai fortélyaival tisztában van. Nem tagadható el, hogy Kun mindegyik hallgatójának munkái között olyannyira ötletes és praktikus megoldásokat találunk, amelyeknek technikai kivitele gazdaságosabb sok olyan iparművészeti szellemű produktumnál, amely az utóbbi időben került ki a sajtó alól hihetetlenül megnéhezített technikai kivétel után, olyan formában, amelyről lerá a nyomdai technika nem ismerése vagy félreismerése. A Dukai Károly vezette tanfolyam ólom- és betűvésési munkái — ez évben is az előző évek csapásán haladva — a leggyakorlatiasabbat adják. A minőség itt lényegesen javult, sok olyan buzgó hallgatója volt, aki évek óta kultiválva azt a művészettel határos nyomóforma képzést: képességét és ügyességét immár valóságos művészetté fejlesztette. Mindent egybevetve: a tanfolyami év eredményes volt s a hihetetlenül nehéz időkhöz képest jobb minőségű bármely előző évinél.

Remélhető, hogy a jövő évi tanfolyamok már kedvezőbb atmoszférában fognak megindulni s működési terepük is szélesebb lesz, aminthogy ez szükséges is s az ipar meg a munkásság szempontjából egyformán kívánatos is.

Nem volna teljes e kis beszámoló, ha nem emlitenők meg a tanfolyamok dérek vezetőjének: Novák Lászlónak a tanfolyami munkálkodását. Ennek eredményei nem voltak láthatók ugyan a kiállításon, mégis azt kell mondanunk, hogy az ő heteken át folytatott reprodukáló művészeti ismeretterjesztő előadásai a tanfolyamok győngyét képezték. Ezeken keresztül sok hallgatója olyan ismeretek birtokába jutott, amiknek hasznát nemcsak a nyomdába látthatja, hanem intelligenciájának csiszolódása folytán kint az élet forgatagában is, ami le nem becsülhető eredmény s dicséretére válik tanító mesterének, aki hangyaszorgalommal hordta össze azt a rengeteg reprodukáló művészeti terméket s lelkesedéssel, szeretettel s igen tiszteletreméltó kötelességgérzettel magyarázgatta hallgatóinak a rajz- és sokszorosító technika ezernyi fajtáját, módszerét. **—os.**

MELY CÉGEKET KELL ISMERNÜNK

CÉGEK ÁBÉCÉ-RENDES JEGYZÉKE

Acélmetszet-sajtölások

Levélfel- és cékgártyaspecialitások. Finom burkolatok parfümériák részére és cigarettacsomagolások. Emil Bach & Co., Kunstanstalt, Nürnberg.

Albert Fischer-galvánók

Galvanoplasztik G. m. b. H., Berlin SW 48, Friedrichstr. 16.

Alumínium és cink nyomólemezek

A. Laue & Co., Berlin NW 6, Karlstrasse 39.

Átnyomópapírok

C. Angerer & Göschl, Wien XVI-1. Szemcsés pauszpapírok köre való átnyomásra, lekaparópapírok, autogr. kréta és tuók.

Átnyomópapír

Richard Naumann, Dresden-A. 16. Nedves, berlini, áttetsző és autográfiai átnyomópapírok.

„Axel” maratógép

1000-szeresen bevált. Falz & Werner, Leipzig C 1.

„Barma” bronzírozó gép

Emil Bartsch gépgyár, Gautzsch bei Leipzig.

Berakókészülékek

Heinrich Rohrbacher, Berlin NO 55. „Simplex” svberakó modern munkamód részére.

Betűöntödei termékek

Bauersche Giesserei, Frankfurt a. M., Barcelona.

Bőr hengerek

M. Jordan & Sohn, Berlin S 42.

Bronzírozó gépek

„Lico” Maschinenfabrik, Leipzig-Li.

Bronzírozó gépek

Az ismert „K O H M A” sík bronzírozó gép. Kohlbach & Co., Leipzig-Lind.

Bronzírozó gépek

Hatszoros szalagperorolással, bevált szerkezettel, gyártja Lontke & Co., Maschinenfabrik G. m. b. H., Leipzig-Stött. II.

Bronzírozó gépek

F. Lämmerhirt, Brandis b. Leipzig.

Carl Heynisch K.-G.

papírnagykereskedés, Berlin SW 68, Neuenburgerstr. 30. Dönhoff 2307. u. 08. Papírok minden nyomtatási eljárásához.

Cink nyomólemezek

sík- és offsetnyomás részére. Fémnyomólemezzár Paul Ehmann, Stuttgart, Rotebühlstr. 51.

Cink nyomólemezek

A. Laue & Co., Berlin N 24, Oranienburgerstr. 58.

Cink- és vörösrézlemezek

Werner & Schade, Berlin N 54.

Cink, réz és vörösréz

lemezek, planpolírozás

A. Laue & Co., Berlin N 24, Oranienburgerstr. 58.

Fa használati cikkek

Ludwig Koch & Sohn, Laasphe i. Westf.

Festékdörzsölő gépek

J. M. Lehmann, Dresden-A. 28. A legrégebbi különlegességi gyár.

Festékek

Otto Baer, festékgyár, Radebeul-Dresden.

Festékek

Gebr. Jänecke & Fr. Schneemann Komm. Ges. a. Akt., Druckfarbenfabrik, Hannover.

Festékek, kencék

Gebr. Hartmann, Halle-Ammendorf.

Festékek, kencék

Michael Huber, München.

Festékek, kencék

Gebr. Jänecke & Fr. Schneemann, Konin.-Ges. a. Akt., Druckfarbenfabrik, Hannover.

Festékek, kencék

Kast & Ehinger, G. m. b. H., Stuttgart.

Festékek, kencék

Dr. Lövinsohn & Co., Berlin-Friedrichsfelde.

Festékek, kencék

Hans Schleinitz, München 13.

Festékek, kencék

Hans Wunder, G. m. b. H., Wilhelmsberg bei Berlin NO.

Festékek, kencék

Dr. Gustav Wicke, könyv- és könyvművészeti festékek, Berlin-Tempelhof.

Festékek, kencék, korom

Farbenfabrik Fischer, Naumann & Co., Ilmenau, Thür.

Festékfecskendő-telep

Berlin S 42, Alexandrinenstr. 36.

Festékgyárak

Siegwerk-Industrie-Gesellsch. m. b. H., Siegburg. Különlegesség: mélynyomófestékek.

Fűzőgépek

Preusse & Co. A.-G. Leipzig 181.

Galvánok és stereotípiák

Galvanoplasztik G. m. b. H., Berlin SW 48.

Grafikai szakirodalom-

katalógust kívánatra küld „Deutscher Drucker” Berlin SW 61.

Gumikendők

Arnold Reinshagen, Leipzig. Alapítva 1868.

Gumizott papírok

Leipziger Gummier- u. Lackieranstalt, Schroeder & Co., Lucka bei Leipzig.

Hajtogató automaták

Kleim & Ungerer, Leipzig-Leu.

Hajtogató gépek

Gebrüder Brehmer, Leipzig-Plagwitz.

Hajtogató gépek

A. Gutberlet & Co., Maschinenfabrik, Leipzig.

Hajtogató gépek

Preusse & Co. A.-G., Leipzig 181.

Használt gépek

Kérjen jegyzéket készleteinkről. Hans Opitz & Co., Hannover.

Használt gépek

Rudolf Stenz & Co., G. m. b. H., Berlin SW, Friedrichstr. 16.

Hengeranyag

Chem. Fabrik Ortrand A.-G., Berlin NW 7, Dorotheenstr. 35.

Hengeranyag

Kast & Ehinger G. m. b. H., Stuttgart.

Hengeranyag

Hans Wunder G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg.

Hengeranyaggyár és hengeröntőde

H. Möbius & Sohn, Haltingen, Bad. „Reform” hengeranyag.

Hengeröntő készülék,

sűrített levegő-vakuum.

Hengermosó gép

függőleges, könyv-, kő- és offsetnyomás részére. Max Sadowsky, Berlin S 42.

Írógépkartonok

Leipziger Gummier- und Lackieranstalt Schroeder & Co., Lucka bei Leipzig.

Javító műhely

Boy & Walter, Berlin SW 68, Alte Jakobstr. 40-41.

Kartonázgépek

Preusse & Co. A.-G., Leipzig 181.

Kasirozóintézet

Robert Grosse Kartonnagenfabrik, Leipzig 90, Weidmannstr. 2.

Kémigráfiai berendezések

Paul Drews, Berlin SW 68. A grafikai ipar különlegességi gyára.

Kizáróanyag

Bauersche Giesserei Frankfurt a. M. és Barcelona.

Kliséfák

Joh. Weber, Göppingen (Würt.).

Kliségyár

Johann Hartleib, Berlin S 14. Kérjen katalógust a készletben levő vignettákról.

Klisék

Nem nyomda, hanem kliségyártás. Elismert elsőrendű munkák. Vonalas maratások, autotípiák. Fametazetek, galvánok. Stereotípiák és matricák. Retusok, vázlatok mindenféle nyomtatványokhoz. Legolcsóbb árak. Hansa-Klischees Dresden-A. 1, Postafiók 261.

Klisék

C. Angerer & Göschl, fotokémiai műint. Wien, XVI-1.

Klisék

Thebran & Kraushaar, Berlin SO 36.

Korrektúraelhúzó prések

Kleim & Ungerer, Leipzig-Leu.

Könyvkötődei szükségletek

mindenféle fajtáját ajánlják Wihl. Leo's Nachf. Stuttgart.

Könyvkötő-fűződrót

J. D. Boecker Söhne, Hohenlimburg (Westf.).

Könyvkötődei és kartonázgépek

Gebr. Brehmer, Leipzig-Plagw.

Lehúzó prések

Robel & Co., München S 50.

Litográfiai kövek

Ajánl saját bányáiból J. Friedrich Daeschler, Langenlathem E (Bayern). Solnhofen, Mörsheim.

Litográfiai kövek

Kékek és sárgák, legjobb állapotban. August Daeschler & Co., G. m. b. H., Solnhofen (Bayern).

Litográfiai tusokat és

litográfiai krétákat, mint valamennyi szakbavágó preparátumokat gyártanak Rohrer & Klingner, Leipzig-Co. 12.

Matricalapokat, matricaport

1891 óta gyárt elsőrendű minőségben. Carl Ostermann, Bremen. Bel- és külföldön legjobb eredménnyel bevezetve. Stereotípiái papírok minden használatos formátumban készletben. -- Kívánatra mintát küld.

Matricatisztító gép

Max Sadowsky, Berlin S 42.

Másolókeretek

pneumatikus préseléssel, offset-, mély- és horganyomáshoz. Kliségyártás és typoneljárás. Másolóvilámpák és villamos önműködő vakumszivattyúk. P. Schmidt & Co. Berlin SW. 11, Schönebergstr. 26.

Másolókészülékek

offset, mély- és cinknyomás részére pneumatikus rányomással. D. R. P. megjavított kivetlben. Másolóvilámpák és elektromos vácuumszivattyúk, automatikusak. P. Schmidt & Co., Berlin SW 11, Schönebergerstr. 26.

Mélynyomás

Kompl. mélynyomótelepek berendezése. Willy Schwede, Hamburg 36, Gr. Theaterstr. 34-35.

Mélynyomóhengerek

minden alakban. Csiszoló- és simítógépek. Rézbevonótelepek. K. Walter, München SW, Pflinganserstr. 22.

Mélynyomóhenger-csiszoló- gépek

Rakelesiszológép DRP. Címfejcsiszolókészülék hengersizálító-kocsival D. R. G. M. Vörösrézhengerek újrakészítése. Otto Wuschig, Berlin SO 36, Marianenstr. 31-32. Tel.: Oberbaum F 8, 31 86.

Molton, Moleskin

Csak nagybani elődők részére. Backofen & Sohn, Mittweida-Sa.

Offsetátvittelek,

az eredetihez hű kivetlben és a legrövidebb skála felhasználása átnyomással. Sauer & Co., Berlin SW 68, Alexandrinenstr. 26.

Offsetmásoló készülékek

pneumatikus rányomással és felcsapható üveglappal, D. R. P., verseny nélkül. P. Schmidt & Co., Berlin SW 11, Schönebergerstr. 26.

Offsetsajtók

Faber & Schleicher A.-G., Offenbach a. M. Offsetpreseket szállít úgy minőségileg, mint mennyiségileg legjobb teljesítménnyel. A vezető német világmárka.

Öznizőgépek

Wilh. Maul jr., Dresden-D. 27.

Özniző gépek

Const. Mang, Gö., pingen-A.

Papírnagycég

Berth, Siegmund, Berlin
SW 68. T. Dönh. 1400—1404. Fi-
nom és csomagolópapírok.

Pecsetjegy-sajtók

Wilh. Maul jr., Dresden-D. 27.

Papírok (gumizott)

Leipziger Gummier- u. Lackier-
anstalt, Schweder & Co.,
Lucka bei Leipzig.

Perforáló gépek

Märkische Perforiermaschinenfb.,
Berlin SO 36.

Perforáló gépek

Maschinenbauanstalt
M. Vetter & Co., Leipzig-Gohlis.

Prégelősajtók

pecsétmárkák gyártásához, ere-
deti KG. Kiess & Gerlach, Ma-
schinenfabrik, Stuttgart.

Prégelt pecsétmárkák,

Mindenemű aranypréslések,
árjelző- és mintakártyák atb.
Tömegpéldányszámú specialitá-
sok. Emil Bach & Co., Kunst-
anst. Nürnberg.

Presspan + Presspanit

Merkel + Peretz,
Berlin-Friedenau 64.

Raszterek

az összes reprodukciós eljárá-
sokhoz.
Raster - Syndikat, Frankfurt—
München, G. m. b. H.
Haas—Erla—Koh-i-noor. Telep:
Frankfurt a. M. Neue Mainzer
Str. 77.

Reprodukciós intézet

Eberhard Schreiber, Leipzig.
Klisék, fotolitográfia.

Reprodukciós intézet

Louis Gerstner, Leipzig 18.
Kunstanstalt f. Autotypie u.
Zinkätzung.

Reprodukciós készülékek

Paul Drews, Alte Jakobstr. 4.
Berlin SW 68. Optika, raszter,
ívlámpák és gépek.

Reprodukciós készülékek

V. Koula, Prága, Zitná u. 27.
Legjobb beszerzési forrás.

Rézléniák

Bauersche Giesserei,
Frankfurt a. M. és Barcelona.

Rotációsgépek

csomagolópapírok részére,
Fischer & Krecke, G. m. b. H.,
Bialefeld 13.

Szakirodalom-katalógust

kívánatra küld a „Deutscher
Drucker“, Berlin SW 61.

Százaz stereotípiai matricák

Porosin gyorsanszáradó matri-
cák. Gyártják: Rosenthal & Co.,
Röthenbach a. d. Pegnitz, Bay.

Szedőgéppalkatrészek,

-javítások, -feldolgozások. Specia-
litása: kizáróképek.
Ernst Albrecht, Berlin SW 29,
Gneisenaustrasse 67.

Tangírozóbőrök

Leipziger Tangier-Werke,
Leipzig-P1.

Vignetták

Bauersche Glesserei,
Frankfurt a. M. és Barcelona.

Vizsgálókészülékek

Louis Schopper, Leipzig S. 3.

LUTZ EDE ÉS TÁRSA

LAKK- ÉS FESTÉKGYÁR RT

BUDAPEST VII, ÖRNAGY U. 4

ELSŐRANGÚ MINŐSÉGŰ KÖNYV- ÉS KÖNYVOMDAI

FESTÉKEK

MAGYAR BESZERZÉSI FORRÁSOK:

FESTÉK ÉS HENGER

Berger és Wirth Rt., Budapest,
Márton ucca 19. Telefon: József
306—35.

Gödinger Béla hengeranyag-
gyára és hengeröntője, Buda-
pest VIII, Tánácsics ucca 7. Te-
lefon: József 424—23.

König János okl. gépészmérnök
Budapest IX, Remete u. 23. Te-
lefon: J. 453—58.

Lorilleux Ch. és Társa, Buda-
pest IV, Ferenc József rak-
part 27. Telefon: Aut. 868—02,
Lá 10—86.

Lutz Ede és Társa Rt., Buda-
pest VII, Örnagy ucca 4. Tele-
fon: József 393—46, 334—65.

Schmidt Testvérek
magyar nyomdafestékgyár,
Budapest—Rákospalota,
Pázmány u. 41.
Telefon: Aut. 952—85.

GÉPJAVÍTÁS

Lówy László okl. gépészmérnök,
Budapest VI, Lovag ucca 20.
Telefon: Aut. 223—67.

Róna József, Budapest V, Vi-
segrádi ucca 3. Telefon: Aut.
254—48.

Universal Grafikai Szaküzlet
Rt., Budapest VIII, Rákóczi tér
2. Telefon: József 348—12.

Láng L. gépgyár Rt., Budapest
V, Váci út 152.

GRAFIKAI SZAKÜZLET

Freund-Barát, Budapest, Csáky
u. 13. Telefon: Aut. 282—35.

Goldstein A. utóda: Offenberger
Miksa, Budapest VII, Kazinczy
ucca 32. Telefon: J. 423—95.

Gutenberg-ház Geel Testvérek.
Budapest II, Hunyadi János út
12. Telefon: Aut. 529—14.

König János okl. gépészmérnök
műszaki irodája, Budapest IX,
Remete u. 23. Telefon: József
453—58.

Lówy László okl. gépészmérnök,
Budapest VI, Lovag ucca 20.
Telefon: Aut. 223—67.

Tanzer Miksa, Budapest VIII,
Déry ucca 8. Tel.: J. 406—31.

TÖMÖNTŐ

Braun Testvérek, Budapest VI,
Izabella u. 70. Telefon: Lipót
999—74.

LEVÉLBORÍTÉK

Rigler József Ede Rt., Buda-
pest VI, Rózsa u. 55. Telefon:
Aut. 250—55.

Verigrand Levélborítékgyárosok
Beszerzési és Eladási Szövet-
kezete Budapest V, Géza ucca 1.
Telefon: Aut. 217-50 és 217-59.

PAPÍR

Goldzieher Géza Rt., Budapest
V, Akadémia u. 7. Telefon:
Aut. 247—81, 232—98.

Grosz és Vidor, Budapest VII,
Kertész u. 20. Telefon: József
423—38, J. 443—10.

Sas és Bauer Papírkereskedelmi
Rt., Budapest, Személynök u.
21—23. Telefon: Aut. 225—20,
260—99.

MŰNYOMÓPAPÍR ÉS KARTON

Herz és Bálint, Budapest VII,
Rózsa u. 27. Telefon: József
396—39.

SZEDŐGÉPEK

Linotype szedőgép. Gutenberg-
ház, Geel Testvérek, Budapest
II, Hunyadi János út 12, Wien
VII, Lerchenfelderstr. 37.

FEDŐLAPUNK ÉS MELLÉKLETEINK

Lapunk jelen számának fedőlapját a fiatal mesterszedő-generáció egyik igen tehetséges tagja, Szántó Tibor tervezte és Kner Albert, lapunk főmunkatársa metszette ólomba. A fedél egyszerű eszközökkel igen szép hatást ér el.

Szántó Tibor tipográfiai munkáit mutatja be lapunk egyik melléklete is, amelynek gondos technikai kivitele a Merkantil-nyomdát dicséri.

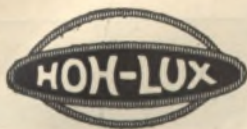
A „Pallas Rt.” nyomdájában készült Tausz Sándor igen figyelemreméltó cikkének — „Határkő a cinkográfia történetében” — négy demonstratív melléklete, melyért az intézetnek e helyt is kifejezzük köszönetünket.

Két „Tungsram” propagandanyomtatványt is csatolunk jelen számunkhoz, melyek ötletes grafikai és reklámttechnikai megoldása úgy a tervező Csemiczy reklámgrafikus, valamint a cég

reklámosztályának dicséretére válnak. Az előnyösen ismert Kurcz és Lajta kliségyár munkáiból is hozunk mutatót, mely az intézetnek egyik jól sikerült többszínnyomatú munkája.

A „Gebr. Hartmann” festékgár (Amendorff-Halle) igen jól sikerült reklám-melléklete nemcsak a gyár festékeit dicséri élenken, hanem igen jó fényt vet a gyár szellemére, mely ízléssel használja fel az idej Goethe-évet céljaira.

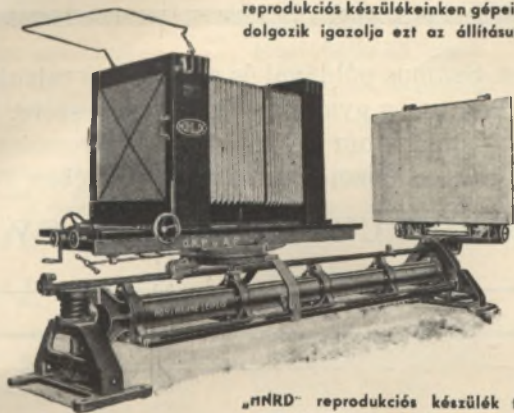
A szövegrész Intertype „C” modellű szedőgépeken szedve. (Képviseli „Grafika” Gépkereskedelmi Rt., Budapest V, Csáky ucca 49.) Szerkeszti: Rosner Károly. Felelős szerkesztő: Wanko Vilmos. Kiadja: Farkas Ferenc. Kiadóhivatal: Budapest VI, Andrassy út 9. Nyomja: Biró Miklós Nyomdai Műintézet Rt., Budapest VII, Rózsa u. 25. Felelős: Sándor Zsigmond igazgató

Védjegyünk kezkesedik
gyártmányaink kiváló minőségéért

Minden

szakember, aki már régóta jól bevált
reprodukciós készülékeinken gépeinken
dolgozik igazolja ezt az állításunkat.

„HNRD” reprodukciós készülék teljes
fémállványzaton, DRP és AP

Kimerítő költségvetéssel szolgál:

HOH & HAHNE, LEIPZIG W 35

FÉNYKÉPÉSZETI KÉSZÜLÉKEK ÉS GÉPEK GYÁRA
AZ ÖSSZES REPRODUKCIÓS TECHNIKA SZAKÜZLETE

Vezérképviselőt:

KÖNIG JÁNOS OKL. GÉPÉSZMÉRNÖK

Budapest IX, Remete u. 23. Telefon: J. 453-58

Reimann iskola

(Schule Reimann)

művészeti és iparművészeti magániskola

HERZIG

Művészeti kiképzés. Festészet, szobrászat, belső berendezés,
színpadi dekoráció, szabad és alkalmazott grafika, illusztráció,
divat- és konfekciórész, aktrajz, portré-, tájfestészet, állattanulmá-
nyok stb. **Elméleti kiképzés:** Képszerkesztés, perspektíva, szín-
elmélet, anatómia, művészettörténet. **Műhelyek:** Kirakattervezés,
film, fényképészet, ötvösség, szabászat, díszítés, textilipar stb.

Berlin W 30, Landshuterstrasse Nr. 38

Fernruf: Cornelius 6061.

Prospekt nebst illustr. Zeitschrift »Farbe und Form« kostenlos

A Magyar Grafika XIII. évf. (1932) 5-6. száma a

HAZAI PAPIRGYÁR RT

(Fűzfő) klisényomópapírján nyomtatott

LEHRGANG DES PLATTENSCHNITTS

Írta *Walter Hahn*. Számos példával és magyarázó rajzokkal. A könyvet nyomdász írta a gyakorló nyomdász részére. Alapos vezérfonal linoleum-, ólom- celluloid és alapnyomólemezmetszéshez. 3.50 márka előzetes beküldése ellenében küldi:

DEUTSCHER DRUCKER · BERLIN SW 61

MEGJELENT

az užhorodi Typografia-fiók kiadásában a

LINOTYPE

technikai szakkönyv gépszedők számára. A 224. oldalas, számtalan technikai ábrával ellátott keménykötésű könyv, mely az egyedüli magyarnyelvű, gépszedőknek nélkülözhetetlen mű ára 50.— Kč ●

Megrendelhető: **Neumann Ede** szaktársnál, **Užhorod**, Jókai ucca 5, Lám-nyomda

GRAFIKAI MŰVÉSZETEK KÖNYVTÁRA

A Grafikai Művészetek Könyvtára 14. kötete:

NOVÁK LÁSZLÓ: BETŰSZEDÉS

Egy kötet ára a tizennyolc kötetre tervezett sorozat előfizetése esetén 3,90 pengő, egyenkint 4.— pengő. Bolti ára 5.— pengő. Megrendelések Novák László szerkesztőhöz intézendők, VIII, Conti ucca 4. (Világosságnyomda.) A könyvtár eddig megjelent 14 kötetéből vannak még példányok. Bolti ára e köteteknek 5.— pengő.

WOLLEN SIE SICH UNTERRICHTEN

über alles, was in der ganzen Welt und namentlich in Deutschland auf allen Gebieten der graphischen Berufe und Techniken geleistet und geboten wird.

WOLLEN SIE WISSEN, was an neuen Maschinen und Hilfsmitteln auf den Markt kommt, was an neuen Verfahren und Methoden von Spezialisten erdnenen und ausgearbeitet wurde, WÜNSCHEN SIE ANREGUNG und Belehrung, suchen Sie künstlerische Vorlagen für geschmackvolle Ausstattung von Familien-, Vereins-, Geschäfts- und Werbedrucksachen,

DANN ABONNIEREN SIE

die weltbekannte, im 38. Jahrgang erscheinende illustrierte graphische Monatsschrift

DEUTSCHER DRUCKER

(DEUTSCHER BUCH- UND STEINDRUCKER) BERLIN SW 61. HAGELBERGERSTR. 49

Ha bővíteni akarja szakmabeli ismereteit, fizessen elő a

**DEUTSCHER
DRUCKER**

című legjobb német szaklapra

Probenummer kostenlos. Jahresbezugspreis: für Ungarn, Rumänien, Tschechoslowakei, Jugoslawien RM 28.00, Angestellte Rm. 21.00. Das Abonnement kann jederzeit beginnen. Zahlungen halbo- oder vierteljährlich. Postscheckkonten: Budapest 54967, Wien 105095, Ljubljana 20449, Prag 79607

Évenként megjelenik 12 vastos szám. — Előfizetési ára negyedévre 7.— márka. — Kérjen ingyen mutatóvényszá-
mot, amelyet bárkinek bérmentve küld a kiadóhivatal

MELY CÉGEKET KELL ISMERNÜNK

CÉGEK ÁBÉCÉ-RENDES JEGYZÉKE

Acélmetszet-sajtólokások

Levélfel- és cégkártyaspecialitások. Finom burkolatok parfümeriák részére és cigaretta-csomagolások. Emil Bach & Co., Kunstanstalt, Nürnberg.

Albert Fischer-galvánók

Galvanoplastik G. m. b. H., Berlin SW 48, Friedrichstr. 16.

Alumínium és cink nyomólemezek

A. Laue & Co., Berlin NW 6, Karlstrasse 39.

Átnyomópapírok

C. Angerer & Göschl, Wien XVI—1. Szemcsés pauszpapírok köre való átnyomásra, lekaparópapírok, autogr. kréta és tusok.

Átnyomópapír

Richard Naumann, Dresden-A. 16. Nedves, berlini, áttetsző és autográfiai átnyomópapírok.

„Axel” maratógép

1000-szeresen bevált. Falz & Werner, Leipzig C 1.

„Barma” bronzírozó gép

Emil Bartsch gépgyár, Gautsch bei Leipzig.

Berakókészülékek

Heinrich Rohrbacher, Berlin NO 55. „Simplex” ívberakó modern munkamód részére.

Betűöntődei termékek

Bauersche Giesserei, Frankfurt a. M., Barcelona.

Bőr hengerek

M. Jordan & Sohn, Berlin S 42.

Bronzírozó gépek

„Läco” Maschinenfabrik, Leipzig-Li.

Bronzírozó gépek

Az ismert „KOHMA” sík bronzírozó gép. Kohlbach & Co., Leipzig-Lind.

Bronzírozó gépek

Hatszoros szalagporolással, bevált szerkezettel, gyártja Lontke & Co., Maschinenfabrik G. m. b. H., Leipzig-Stött. II.

Bronzírozó gépek

F. Lämmerhirt, Brandia b. Leipzig.

Carl Heynisch K.-G.

papírnagykereskedés, Berlin SW 68, Neuenburgerstr. 30. Dönhoff 2307. u. 08. Papírok minden nyomtatási eljárásához.

Cink nyomólemezek

sík- és offsetnyomás részére. Fémnyomólemezegyár Paul Ehmann, Stuttgart, Rotebüh'atr. 51.

Cink nyomólemezek

A. Laue & Co., Berlin N 24, Oranienburgerstr. 58.

Cink- és vörösrézlemezek

Werner & Schade, Berlin N 54.

Cink, réz és vörösréz

lemezek, planpolirozág

A. Laue & Co., Berlin N 24, Oranienburgerstr. 58.

Fa használati cikkek

Ludwig Koch & Sohn, Laaspe i. Westf.

Festékdörzsölő gépek

J. M. Lehmann, Dresden-A. 28. A legrégebbi különlegességi gyár.

Festékek

Otto Baer, festékgyár, Radebeul-Dresden.

Festékek

Gebr. Jänecke & Fr. Schneemann Komm.-Ges. a. Akt., Druckfarbenfabrik, Hannover.

Festékek, kencék

Gebr. Hartmann, Halle-Ammendorf.

Festékek, kencék

Michael Huber, München.

Festékek, kencék

Gebr. Jänecke & Fr. Schneemann, Komm.-Ges. a. Akt., Druckfarbenfabrik, Hannover.

Festékek, kencék

Kast & Ehinger, G. m. b. H., Stuttgart.

Festékek, kencék

Dr. Lövinsohn & Co., Berlin-Friedrichsfelde.

Festékek, kencék

Hans Schleinitz, München 13.

Festékek, kencék

Hans Wunder, G. m. b. H. Wilhelmsberg bei Berlin NO.

Festékek, kencék

Dr. Gustav Wicke, könyv- és könyomdai festékek, Berlin-Tempelhof.

Festékek, kencék, korom

Farbenfabrik Fischer, Naumann & Co., Ilmenau, Thür.

Festékfecskendő-telep

Berlin S 42, Alexandrinenstr. 36.

Festékgyárak

Siegwerk-Industrie-Gesellsch. m. b. H., Siegburg. Különlegesség: mélynyomófestékek.

Fűzőgépek

Preusse & Co. A.-G. Leipzig 181.

Galvánok és stereotípiák

Galvanoplastik, G. m. b. H., Berlin SW 48.

Grafikai szakirodalom-

katalógus kívánatra küld „Deutscher Drucker” Berlin SW 61.

Gumikendők

Arnold Reinshagen, Leipzig. Alapítva 1868.

Gumizott papírok

Leipziger Gummier- u. Lackieranstalt, Schroeder & Co., Lucka bei Leipzig.

Hajtogató automaták

Kleim & Ungerer, Leipzig-Leu.

Hajtogató gépek

Gebrüder Brehmer, Leipzig-Plagwitz.

Hajtogató gépek

A. Gütherlet & Co., Maschinenfabrik, Leipzig.

Hajtogató gépek

Preusse & Co. A.-G., Leipzig 181.

Használt gépek

Kérjen jegyzéket készleteinkről. Hans Opitz & Co., Hannover.

Használt gépek

Rudolf Stenz & Co., G. m. b. H., Berlin SW, Friedrichstr. 16.

Hengeranyag

Chem. Fabrik Ortrand A.-G., Berlin NW 7, Dorotheenstr. 35.

Hengeranyag

Kast & Ehinger G. m. b. H., Stuttgart.

Hengeranyag

Hans Wunder G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg.

Hengeranyaggyár és hengeröntőde

H. Möbius & Sohn, Haltingen, Bad. „Reform” hengeranyag.

Hengeröntő készülék,

sűrített levegő-vakuum.

Hengermosó gép

függőleges, könyv-, kő- és offsetnyomás részére. Max Sadowaky, Berlin S 42.

frógépkartonok

Leipziger Gummier- und Lackieranstalt Schroeder & Co., Lucka bei Leipzig.

Javitó műhely

Boy & Walter, Berlin SW 68, Alte Jakobstr. 40—41.

Kartonázsgepek

Preusse & Co. A.-G., Leipzig 181.

Kasirozóintézet

Robert Grosse Kartonnagenfabrik, Leipzig 90, Weidmannstr. 2.

Kémigráfiai berendezések

Paul Drews, Berlin SW 68. A grafikai ipar különlegességi gyára.

Kizáróanyag

Bauersche Giesserei Frankfurt a. M. és Barcelona.

Kliséfák

Joh. Weber, Göppingen (Würt.)

Kliségvár

Johann Hartleib, Berlin S 14. Kérjen katalógust a készletben levő vignettákról.

Klisék

Nem nyomda, hanem kliegyártás. Elismert elsőrendű munkák. Vonalas maratások, autotípiák. Famaleszetek, galvánok. Stereotípiák és matricák. Retusok, vázlatok mindenféle nyomtatványokhoz. Legolesőbb árak. Hansa-Klichees Dresden-A. 1, Postafiók 261.

Klisék

C. Angerer & Göschl, fotokémiai műint. Wien, XVI—1.

Klisék

Thebran & Kraushaar, Berlin SO 36.

Korrektúralehúzó prések

Kleim & Ungerer, Leipzig-Leu.

Könyvkötődei szükségletek

mindenféle fajtáját ajánlják Wilh. Leo's Nachf. Stuttgart.

Könyvkötő-fűződrót

J. D. Boecker Söhne, Hohenlimburg (Westf.)

Könyvkötődei és kartonázs-

gépek Gebr. Brehmer, Leipzig-Plagw.

Lehúzó prések

Robel & Co., München S 50.

Litográfiai kövek

Ajánl saját bányából J. Friedrich Daeschler, Langenthalheim E (Bayern). Solnhofen, Mörnsheim.

Litográfiai kövek

Kékek és sárgák, legjobb állapotban. August Daeschler & Co., G. m. b. H., Solnhofen (Bayern).

Litográfiai tusokat és litográfiai krétákat,

mint valamennyi szakbavágó preparatumokat gyártanak Rohrer & Klingner, Leipzig-Co. 12.

Matricalapokat, matricaport

1891 óta gyárt elsőrendű minőségben. Carl Ostermann, Bremen. Bel- és külföldön legjobb eredménnyel bevezetve. Stereotípiái papírok minden használatos formátumban készletben. — Kívánatra mintát küld.

Matricaszítógép

Max Sadowaky, Berlin S 42.

Másolókeretek

pneumatikus préseléssel, offset-, mély- és horganynyomáshoz. Kliségvártás és typoneljárás. Másolóvilámpák és villamos önműködő vakumszivattyúk. P. Schmidt & Co. Berlin SW. 11, Schönebergstr. 26.

Másolókészülékek

offset, mély- és cinknyomás részére pneumatikus rányomással. D. R. P. megjavított kivitelben. Másolóvilámpák és elektromos vacuumszivattyúk, automatikusak. P. Schmidt & Co., Berlin SW 11, Schönebergerstr. 26.

Mélynyomás

Kompl. mélynyomótelepek berendezése. Willy Schwede, Hamburg 36, Gr. Theaterstr. 34—35.

Mélynyomóhengerek

minden alakban. Csiszoló- és simítógépek. Rézbevonótelepek. K. Walter, München SW, Pflinganserstr. 22.

Mélynyomóhenger-csiszoló- gépek

Rakelcsiszológép DRP. Címfejciszolókészülék hengerezéskészítő-keocsival D. R. G. M. Vörösréz-hengerek újrakészítése. Otto Wuschig, Berlin SO 36, Marianenstr. 31—32. Tel.: Oberbaum F 8, 31 86.

Molton, Moleskin

Csak nagybani eladók részére. Backofen & Sohn, Mittweida-Sa.

Offsetátvittelek,

az eredetihez hű kivitelben és a legrovidebb skála fölhasználása átnyomással. Sauer & Co., Berlin SW 68, Alexandrinenstr. 26.

Offsetmásoló készülékek

pneumatikus rányomással és felcsapható üveglappal, D. R. P., verseny nélkül. P. Schmidt & Co., Berlin SW 11, Schönebergerstr. 26.

Offsetsajtók

Faber & Schleicher A.-G., Offenbach a. M. Offsetpreseket szállít úgy minőségileg, mint mennyiségileg legjobb teljesítménnyel. A vezető német világmárka.

Öznizőgépek

Wilh. Maul jr., Dresden-D. 27.

Özniző gépek

Const. Hanz. Göppingen-A.

Papírnagyecék

Berth, Siegiemund, Berlin SW 68. T. Dönh. 1400—1404. Film és csomagolópapírok.

Pecsetjegyajtók

Wilh. Maul jr., Dresden-D. 27.

Papírok (gumizott)

Leipzigier Gummier- u. Lackieranstalt, Schweder & Co., Lucka bei Leipzig.

Perforáló gépek

Märkische Perforiermaschinenfb., Berlin SO 36.

Perforáló gépek

Maschinenbauanstalt M. Vetter & Co., Leipzig-Gohlis.

Prégelésajtók

pecsétmárkák gyártásához, eredeti K.G. Kiess & Gerlach, Maschinenfabrik, Stuttgart.

Prégelt pecsétmárkák,

Mindennemű aranypréslések, árujelző- és mintakártyák stb. Tömegpéldányszámú specialitások. Emil Bach & Co., Kunst-anst. Nürnberg.

Presspan + Presspanit

Merkel & Peretz, Berlin-Friedenau 64.

Raszterek

az összes reprodukció eljárásokhoz. Raster-Syndikat, Frankfurt-München, G. m. b. H. Haas-Efha-Koh-i-noor. Telep: Frankfurt a. M. Neue Mainzer Str. 77.

Reprodukciós intézet

Eberhard Schreiber, Leipzig. Klisék, fotolitográfia.

Reprodukciós intézet

Louis Gerstner, Leipzig 18. Kunstanstalt f. Autotypie u. Zinkätzung.

Reprodukciós készülékek

Paul Drews, Alte Jakobstr. 4. Berlin SW 68. Optika, raszter, ívlámpák és gépek.

Reprodukciós készülékek

V. Koula, Prága, Zitná ul. 27. Legjobb beszerzési forrás.

Részléniai

Bauersche Giesserei, Frankfurt a. M. és Barcelona.

Rotációs gépek

csomagolópapírok részére, Fischer & Krecke, G. m. b. H., Bielefeld 13.

Szakirodalom-katalógust

kívánatra küld a „Deutscher Drucker”, Berlin SW 61.

Száraz stereotípiái matricák

Porosin gyorsanszáradó matricák. Gyártják: Rosenthal & Co., Röthenbach a. d. Pegnitz, Bay.

Szedőgépkatrészek,

-javítások, -feldolgozások. Specialitása: kizáróékek. Ernst Albrecht, Berlin SW 29, Gneisenaustrasse 67.

Tangírozóbörök

Leipzigier Tangier-Werke, Leipzig-Pl.

Vignetták

Bauersche Giesserei, Frankfurt a. M. és Barcelona.

Vizsgálókészülékek

Louis Schopper, Leipzig S. 3.

MAGYAR BESZERZÉSI FORRÁSOK:

FESTÉK ÉS HENGER

Berger és Wirth Rt., Budapest, Márton ucca 19. Telefon: József 306—35.

Gödinger Béla hengeranyaggyára és hengeröntője, Budapest VIII, Tánácsics ucca 7. Telefon: József 424—23.

König János okl. gépészmérnök Budapest IX, Remete u. 23. Telefon: J. 453—58.

Lorilleux Ch. és Társa, Budapest IV, Ferenc József rakpart 27. Telefon: Aut. 868—02, Lá 10—86.

Lutz Ede és Társa Rt., Budapest VII, Órnagy ucca 4. Telefon: József 393—46, 334—65.

Schmidt Testvérek magyar nyomdafestékgyár, Budapest—Rákospalota, Pázmány u. 41. Telefon: Aut. 952—85.

GÉPJAVÍTÁS

Lówy László okl. gépészmérnök, Budapest VI, Lovag ucca 20. Telefon: Aut. 223—67.

Róna József, Budapest V, Visszarádi ucca 3. Telefon: Aut. 254—48.

Universal Grafikai Szaküzlet Rt., Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 348—12.

Láng L. gépgyár Rt., Budapest V, Váci út 152.

GRAFIKAI SZAKÜZLET

Freund-Barát, Budapest, Csáky u. 13. Telefon: Aut. 282—35.

Goldstein A. utóda: Offenberger Miksa, Budapest VII, Kazinczy ucca 32. Telefon: J. 423—95.

Gutenberg-ház Geel Testvérek, Budapest II, Hunyadi János út 12. Telefon: Aut. 529—14.

König János okl. gépészmérnök műszaki irodája, Budapest IX, Remete u. 23. Telefon: József 453—58.

Lówy László okl. gépészmérnök, Budapest VI, Lovag ucca 20. Telefon: Aut. 223—67.

Tanzer Miksa, Budapest VIII, Déry ucca 8. Tel.: J. 406—31.

TÖMÖNTŐ

Braun Testvérek, Budapest VI, Izabella u. 70. Telefon: Lipót 999—74.

LEVÉLBORÍTÉK

Rigler József Ede Rt., Budapest VI, Rózsa u. 55. Telefon: Aut. 250—55.

Verigrand Levélborítékgyárosok Beszerzési és Eladási Szövetkezete Budapest V, Géza ucca 1. Telefon: Aut. 217-50 és 217-59.

PAPÍR

Goldzieher Géza Rt., Budapest V, Akadémia u. 7. Telefon: Aut. 247—81, 232—98.

Grosz és Vidor, Budapest VII, Kertész u. 20. Telefon: József 423—38, J. 443—10.

Sas és Bauer Papírkereskedelmi Rt., Budapest, Személynök u. 21—23. Telefon: Aut. 225—20, 260—99.

MŰNYOMÓPAPÍR ÉS KARTON

Herz és Bálint, Budapest VII, Rózsa u. 27. Telefon: József 396—39.

SZEDŐGÉPEK

Linotype szedőgép. Gutenberg-ház, Geel Testvérek, Budapest II, Hunyadi János út 12, Wien VII, Lerchenfelderstr. 37.

FEDŐLAPUNKRÓL ÉS MELLÉKLETEINKRŐL

Lapunk jelen számának fedelét **Vértess Jenő** tervezte. A fedélterv egyszerűségével és a mai tipográfiai főirányának megfelelő tárgyilagosságával külön figyelmet érdemel.

Lapunk vezető helyén foglalkozik a Goethe év művészeti anyagával, melyet két mellékletünk is kellően kiegészít.

A Gebrüder **Hartmann Halle**—Ammendorfi festékgyár igen izléeses reklámlapot készített ebből az alkalomból, mely nemcsak a gyár kitűnő festék-készítményeit, de kitűnő izlését és ötletes reklámkészességét is dicséri.

A **Székesfővárosi Háznyomdában** Hartmann János és Mihalik Pál Monotype

szedő- és öntőgépen elkészítették Goethe egy arnyképét, nagy szaktudással és ügyességgel, mely kép kivitelének ötletességével, úgy tudjuk, egyedül áll a Goethe jubileumi lapok sorában.

A gyomai **Kner** nyomda tökéletes kivitelben nyújtja két mellékletét, melyeken egy igen kevésbé ismert és használatos eljárást mutatunk be olvasóinknak. **Szőnyi** István kiváló festőművészünk és grafikusunk már régebben foglalkozik a rézkarc egy olyan formájával, mely **könyvnyomdai** úton sokszorosítható és ezen ritkán készül **„fordított maratás”**-nak nevezett eljárással készült két legújabb, nagy művészi ér-

tékű lemezét lapunk rendelkezésére bocsájtotta, míg a lemezek sokszorosítását Kner Imre felügyelete mellett készítette a Kner-nyomda. Ez az újszerű sokszorosítási módja a rézkarc egy fajtájának különösen könyvkiadóink érdeklődésére számíthat, mert a könyv-illusztrálás terén új lehetőségeket nyújt, mely a mai viszony között olcsóságával is kitűnik.

Külön köszönettel tartozunk Szőnyi Istvának, hogy Magyarországon először a mi lapunknak engedte át közlésre ezen munkáit, valamint a Kner-nyomdának, a tőle megszokott kiváló reprodukciósért.